

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

Vědecký redaktor doc. dr. Jurij Křížek

Redakční rada

dr. M. Bouček, dr. B. Černý (tajemník),
prof. dr. Z. Fiala, dr. J. Haubelt, dr. K. Herman,
doc. dr. J. Křížek (předseda), dr. J. Marek,
dr. M. Otáhal, dr. T. Pokora, dr. inž. J. Purš

Sborník historický 17

ACADEMIA
NAKLADATELSTVÍ
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
PRAHA 1970

77c/1970

dokumentace

99.634

I. část

Národnostní složení předhusitské Prahy

Jaroslav Mezník

I

Tato studie si neklade za cíl celkové vylíčení národnostního vývoje pražských měst ve 14. a 15. století. Jejím úkolem je pouze přispět k řešení tohoto problému statistickým rozborem jmen majitelů domů na Starém a Novém Městě. Proto se dovolávám pramenných údajů jiného druhu pouze tam, kde mi jde o ověření výsledků, které přinesl tento statistický rozbor, a proto se také nepokouším vyrovnat se s veškerou literaturou, která se tímto tématem zabývala. Statistický rozbor jmen patří k metodám, které vyvolávají určité pochybnosti.¹ Domnívám se, že nejde o metodu bezcennou; je však nezbytné, abychom si uvědomovali, že tento postup má své meze.

Ve 14. století lze u městského obyvatelstva těžko předpokládat vyšší míru národnostního uvědomění; jazyk byl pro většinu obyvatel především sdělovacím prostředkem.² Teprve v průběhu 14. století a především na jeho konci lze počítat s poznamenanou změnou poměrů; počátkem 15. století se v Praze setkáváme v měštanských kruzích již s vyhraněným národním uvědoměním. I v této době lze však národní uvědomění sotva předpokládat u většiny obyvatelstva. Za těchto okolností je přirozené, že za rozhodující znak příslušnosti k některé národnosti nemůžeme považovat původ jednotlivých osob (tedy to, co bychom dnes nazvali mateřským jazykem): přistěhovalý obyvatel města se asi velmi často jazykově přizpůsoboval prostředí, ve kterém žil a pracoval.³ Poněmčování a počeštování bylo tehdy zcela přirozeným procesem, který neměl ještě v sobě prvek chtěného a vnucovaného. Mluvíme-li tedy o národnosti obyvatel města, máme tím na mysli především jazyk, který ten či onen měšťan ovládal.⁴ Mnoho obyvatel Prahy však mluvilo v době, kterou se zabýváme, česky i německy. Z toho vyplývá, že zcela jasně rozvržení obyvatel Prahy na Němce a Čechy by pro 14. a počátek 15. století nebylo možné ani v případě, že bychom o každém z nich věděli, jakým jazykem mluvil a odkud a z jaké rodiny pocházel.

Takové prameny pochopitelně nemáme. Z jednání některých osob můžeme poznat jejich národnostní příslušnost, to jsou však celkem výjimky. Jedině u jmen většiny obyvatel, o nichž se nám dochovaly zprávy, můžeme rozlišovat českost nebo německost. Stojíme před otázkou, do jaké míry tato jména odrážejí národnost svých nositelů. Dosavadní literatura většinou vycházela z předpokladu, že osobu s českým jménem můžeme považovat za Čecha a osobu s německým jménem za Němce. Tento názor nepo-

kládám za zcela správný. Nejen proto, že podoba jména, která se nám dochovala v pramenech, je do jisté míry závislá na národnosti a jazykových znalostech písaře.⁵ Ve smíšené jazykové oblasti dochází i k míšení jmen, zvláště křestních; mimoto si někdy měšťan udržoval české jméno, i když se vlivem prostředí již poněmčil, a opačně tomu mohlo být i u osob, které měly jména německá. Je sice pravda, že osoby s výrazně českým jménem byly velkou většinou české národnosti, mnoho jmen však nemá zcela výraznou podobu a navíc některé případy dokazují, že tvar jména není při určování národnosti jednotlivce měřítkem zcela bezpečným.⁶

Jinak tomu je v případě, že zkoumáme větší množství jmen. Nemám iluze, že by rozbor jmen nějakého celku mohl přinést přesné údaje o tom, kolik v něm bylo Čechů a kolik Němců. Napsal jsem již, že k takovému výsledku by nás nemohly dovést sebelepší prameny. Rozbor jmen nám však naznačí národnostní situaci alespon přibližně, a to zvláště tehdy, když ve zkoumaném celku jasně převažují česká či německá jména nebo když máme možnost srovnávat rozborů několika celků.⁷ O správnosti této domněnky mne přesvědčují některé výsledky dosavadní literatury. Z Dobiášových a Hoffmannových prací jasně vyplývá, že Jihlava byla za husitské revoluce převážně německá a že i v Pelhřimově existovala mezi majiteli domů v 2. polovině 14. století německá většina.⁸ Dokonce i tam, kde lze mít k postupu práce výhrady a kde tendence zdůraznit německý nebo český živel ve městě zapůsobila na celkový výsledek rozborů, můžeme získat některé užitečné poznatky.⁹ Také poslední práce E. Schwarze,¹⁰ která na základě rozsáhlého materiálu sleduje národnostní vývoj městského obyvatelstva na celém území Čech a Moravy ve 14. a počátkem 15. století, přesvědčuje čtenáře o tom, že během 2. poloviny 14. století se v řadě měst výrazně zvětšil podíl českého obyvatelstva.

Pro předhusitské období pražských dějin bylo statistického rozboru měšťanských jmen užito již několikrát. Tomek spočítal ze svých seznamů předhusitských obyvatel Prahy ty osoby, které měly jasně česká nebo německá příjmení, a zjistil, že dvě třetiny jmen byly české a jedna třetina německá.¹¹ Tomek bohužel uvedl čísla pro všechna pražská města společně, takže národnostní charakter jednotlivých měst z jeho rozboru nepoznáme; mimoto jeho seznam obsahuje jména z poměrně dlouhého časového období. Klademe-li si otázku, jak se národnostní poměry vyvíjely, slibují proto více Wintrovy rozborů jmen přijímaných měšťanů na Starém Městě Pražském.¹² Jenže ani tento výzkum nevedl k spolehlivým výsledkům; zápisy o přijímání měšťanů jsou zachovány pouze do roku 1393, přistěhovalý řemeslník či obchodník se mohl stát měšťanem, aniž by přijal měšťanské právo a aniž by byl tedy zapsán do zápisů o přijímání.¹³ Konečně E. Schwarz v již zmíněné práci se při sledování národnostního vývoje pražských měst opíral především o seznamy městských rad. Podařilo se mu i na základě tak úzkého materiálu ukázat, že Nové Město bylo na přelomu 14. a 15. století většinou české a že i na Malé Straně převládal již během 14. století český živel; složitější situaci na Starém Městě však rozborů městských rad příliš přesvědčivě neosvětlily.¹⁴

V předhusitské Praze je ovšem zkoumání ztíženo tím, že nemáme k dispozici pramen, který by byl vhodnou základnou statistického rozboru. Chybí berní rejstříky a knihy; zápisy o přijímání jsou náhražkou ne zcela dokonalou. Pokusil jsem se proto vhodnou základnu pro statistický rozbor sám vytvořit. Na základě Tomkových

údajů, shromážděných v jeho "Základech starého místopisu pražského", jsem sestavil seznamy majitelů domů k určitým termínům. Pro Staré Město jsem takové seznamy zhotovil k letům 1360 a 1410, na Novém Městě k roku 1400.¹⁵ Tyto seznamy ovšem nemohou zcela nahradit prameny berní povahy. Nejsou úplné a musíme počítat i s některými omyly, které vznikly při jejich pořizování. Domnívám se však, že takových omylů není příliš mnoho. Seznamy zachycují k zvoleným termínům většinu majitelů domů na Starém i Novém Městě a mohou se tedy stát základem rozboru. Nemáme ovšem zapomínat, že nejde o soupisy všeho obyvatelstva.

Při srovnávání výsledků, které přinese rozbor všech tří seznamů, musíme přihlížet i k další skutečnosti. Již Mendl zdůraznil význam národnosti a jazykových znalostí písaře, který sepsal pramen, jehož rozbořem se zabýváme.¹⁶ Na Starém Městě nastala po této stránce během 2. poloviny 14. století změna. Písaři v 60. letech byli Němci; vyplývá to jak ze způsobu, jakým psali německá jména,¹⁷ tak z komolení jmen českých. Počátkem 15. století byla již situace jiná. V městské radě zasedaly osoby, které patřily k české straně, do městských knih proniká na Starém Městě - zatím ovšem jen ojediněle - čeština.¹⁸ I když i město s českou většinou (a dokonce s českou většinou ve vládnoucí vrstvě) mohlo mít za písaře Němce,¹⁹ je komolení českých jmen samo o sobě určitým svědectvím o národnostní situaci ve městě: město s českou většinou sotva mohlo zaměstnávat písaře, který vůbec neovládal češtinu. Jestliže ve městě působil německý písař, který česky neuměl, musíme počítat s tím, že bez uvědomělé snahy po germanizaci přizpůsoboval křestní jména obvyklým německým tvarům a německy mohl uvádět i označení zaměstnání či původu i v těch případech, kdy šlo o Čecha.²⁰ Proto se můj pracovní postup při zpracování údajů z poloviny 14. století částečně odlišuje od postupu, kterého jsem použil u údajů z počátku 15. století.

Jména které obsahovaly mé seznamy, jsem třídil způsobem, jehož užívala dosavadní literatura; rozlišuji jména česká, německá a jména, jejichž příslušnost nelze určit. K těmto nezařazeným jsem připočítával i ty případy, kdy bylo křestní jméno české a příjmení německé nebo naopak křestní německé a příjmení české. Německá označení zaměstnání považuji v polovině 14. století za neutrální, počátkem 15. století většinou hodnotím české či německé označení zaměstnání jako znak téměř stejné váhy jako německé příjmení.²¹ Celkové součty českých, německých a neutrálních jmen, která se vyskytují v mých seznamech majitelů domů, jsem shrnul v tabulce I.²²

Tabulka I

	Počet jmen				v %		
	Celkem	Č	N	?	Č	N	?
Staré Město 1360	810	228	387	195	28	48	24
Staré Město 1410	762	319	278	165	42	36	22
Nové Město 1400	1588	978	190	420	62	12	26

Z čísel, která jsou uvedena v tabulce, lze vyvodit dva závěry. Především je zřejmé, že během 2. poloviny 14. a počátkem 15. století došlo k dosti nápadné změně v národnostním složení Starého Města. I když počítáme s vadami seznamu z roku 1360 a se skutečností, že v polovině 14. století asi písaři (nebo alespon někteří písaři) neuměli česky, vzestup českých jmen je tak viditelný, že o značném zvětšení podílu českého živlu na celkovém počtu majitelů domů nemůže být pochyb. Náš rozbor potvrdil tedy domněnku, že se Staré Město během 2. poloviny 14. století počesťilo. Druhý závěr je méně významný. O tom, že Nové Město bylo češtější než Staré Město, nikdo nikdy nepochyboval. Když tedy čísla v mé tabulce ukazují, že Češi měli na Novém Městě skutečně drtivou převahu, není tím řečeno nic nového. Přesto má i toto konstatování určitý význam, a to hlavně z hlediska metodického. Vycházel jsem z předpokladu, že soubor jmen určitého celku odráží zhruba jeho národnostní poměry. Výsledky, k nimž jsem dospěl rozбором jmen novoměstských majitelů domů, tento předpoklad potvrzují. A to mi umožňuje, abych přešel k vlastním úkolům této studie. Obraz, který o národnostním složení města získáváme celkovým součtem českých, německých a neutrálních jmen, pro zhodnocení situace nedostačuje; základem hlubšího poznání národnostních poměrů (zvláště v národnostně smíšených oblastech) je podle mého mínění zkoumání, jakým způsobem byly ve městech obě národnosti rozloženy. Proto se v následujících částech této práce pokusím zjistit, jaký byl poměr mezi českými a německými jmény u příslušníků různých zaměstnání, u obyvatel různých částí města a u různě zámožných měšťanů.

II

Zmínil jsem se již o tom, že obyvatelé středověkého města se po jazykové stránce přizpůsobovali prostředí, v kterém žili. V národnostně smíšených městech ovšem neexistovalo jednotné jazykové prostředí; v takových městech působilo na jedince dokonce několik prostředí. Zhruba lze rozlišovat tři faktory, které působily na jazykové přizpůsobení obyvatel města. Jedním z těchto faktorů bylo národnostní složení nejvyšší vrstvy, které většinou určovalo jazyk užívaný městskými úřady, tedy to, co bychom dnes nazvali úředním jazykem. Druhým faktorem bylo bydliště: měšťan mohl přijmout jazyk, kterým mluvili jeho sousedé. A konečně třetím faktorem bylo zaměstnání. Úředník či tovaryš, který byl českého původu, se nepochybně poněmčil, jestliže léta pracoval a bydlel u německého mistra; také přistěhovalý mistr se asi často přizpůsobil jazyku, který převažoval mezi příslušníky jeho řemesla - vedl k tomu již společenský život řemeslníků soustředěný v ceších.

Tyto skutečnosti byly jednou z příčin, které mne vedly k tomu, abych se pokusil zjistit, jaký byl poměr českých a německých jmen u různých zaměstnání.²³ Při tomto zkoumání je ovšem nutné přistupovat velmi opatrně k formulování závěrů. Bylo by nesprávné vyslovovat příliš určité soudy z izolovaného rozboru malého počtu jmen. Musíme také počítat s tím, že mezi měšťany, jejichž zaměstnání prameny neuvádějí, bylo mnoho řemeslníků a obchodníků; a naopak - měšťan nemusel vždy vykonávat trvale zaměstnání, které bylo poznačeno u jeho jména. Přesto vede rozbor

jmen i v tomto případě k některým zjištěním, o jejichž hodnověrnosti nelze myslím pochybovat.

Ve výsledcích tohoto rozboru, které uvádí tabulka II, projevuje se pochopitelně národnostní charakter celků, jimiž se zabýváme: ve všech uvedených skupinách zaměstnání nalézáme na Novém Městě větší procento českých jmen než na Starém Městě. Odhlédneme-li od této skutečnosti, najdeme ve všech třech srovnávaných celcích určité shodné rysy.

Tabulka II

		SMP 1360			SMP 1410			NMP 1400		
		Č	N	?	Č	N	?	Č	N	?
Řemesla	v č.	55	106	57	144	122	80	397	112	228
	v %	25	49	26	42	35	23	54	15	31
Obchod	v č.	24	23	23	29	21	32	126	8	58
	v %	34	33	33	35	26	39	66	4	30
Prvovýroba	v č.	2	1	-	4	2	-	25	4	16
	v %	67	33	-	67	33	-	56	9	35
Jiná zaměstnání	v č.	10	13	12	21	11	10	44	4	30
	v %	29	37	34	50	26	24	56	5	39
Zaměstnání neznáme	v č.	137	244	103	121	122	43	386	62	88
	v %	28	51	21	42	43	15	72	12	16
Celkem	v č.	228	387	195	319	278	165	978	190	420
	v %	28	48	24	42	36	22	62	12	26

Zřejmá je především skutečnost, že poměrně značný počet českých jmen byl u obchodníků. Vedle prvovýroby jde o jedinou skupinu, u níž se již v polovině 14. století vyrovnával na Starém Městě počet českých jmen počtu jmen německých; na Novém Městě netvoří mezi obchodníky německá jména kolem roku 1400 ani 5%. Poměrně velký podíl českých jmen mezi obchodníky překvapí asi každého, kdo vychází z představy, že obchodnictvo ve středověkém městě tvořili především bohatí kupci, kramáři a kraječi suken. Tato představa je mylná; početní převahu mezi obchodníky měli nezámožní hokynáři, pícníci, koníři, tandlíři a jiní drobní obchodníci, z nichž - jak ukazují prameny z jiných měst²⁴ - značná část nevlastnila dům. Pokud tomto maloobchodníkům dům patřil, a zvláště na Novém Městě se s nimi setkáváme

v mých seznamech často, šlo většinou o nositele českých jmen. U bohatých obchodních odvětví tomu bylo poněkud jinak; musíme si však uvědomit, že tato odvětví (a zvláště kupectví) vykonávaly zámožní měšťané, u jejichž jmen poznámku o jejich zaměstnání většinou postrádáme. Označení "kupec" nalezneme mezi měšťanskými jmény skutečně jen výjimečně;²⁵ o tom, že mezi významnými kupci a peněžníky, pokud se o jejich činnosti dozvídáme z pramenů, převažovali na Starém Městě ještě počátkem 15. století Němci, nelze celkem pochybovat. Také označení "kraječ suken" nebylo připojováno ke jménu každého měšťana, který se výkrojem zabýval, i když se objevuje již častěji. Zajímavá je však skutečnost, že mezi kraječi nalezneme poměrně dost českých jmen, a to dokonce již v polovině 14. století.²⁶ Naproti tomu mezi kramáři bylo přece jen víc Němců, i když počátkem 15. století i v tomto oboru došlo k zmenšení rozdílu mezi počtem českých a německých jmen.²⁷

Podobná byla situace ještě ve dvou dalších skupinách. Celkem nepřekvapuje převaha českých jmen u zaměstnání, která zařazujeme do skupiny prvovýroba. Většina těchto zaměstnání měla velmi blízko k venkovskému prostředí, ať již šlo o rybáře, chmelaře nebo vinaře, a okolí Prahy bylo české. Počet majitelů domů, kteří se zabývali prvovýrobou, je však příliš nízký, než abychom z něho mohli vyvodit významnější závěry. A totéž platí i o různorodé skupině "jiná zaměstnání", v níž byla česká jména zastoupena dosti početně již v polovině 14. století.²⁸

Představa, že nejvíce českých jmen nalezneme mezi řemeslníky, byla výsledky rozboru naprosto zvrácena. Na Starém Městě jsem napočítal k roku 1360 poměrně nejméně českých jmen právě u řemeslníků, a podobně tomu bylo i na Novém Městě počátkem 15. století. Pouze u majitelů staroměstských domů z r. 1410 ukázal rozbor poněkud jiný obraz: pro Čechy byl poměr jmen u řemeslníků příznivější než u těch majitelů domů, jejichž zaměstnání neznáme. I když budeme rozbor jmen posuzovat velmi střízlivě, neubráníme se úsudku, že mezi staroměstskými řemeslníky bylo mnoho Němců a že dokonce i na Novém Městě existovala počátkem 15. století mezi řemeslníky početná německá menšina.

Mluvíme-li ovšem o řemeslnících, zahrnujeme v jeden celek přece jen poměrně širokou paletu různých zaměstnání. Existovaly národnostní rozdíly mezi jednotlivými řemesly? Při pokusu o zodpovězení této otázky stojíme poněkud v obtížné situaci, protože u jednotlivých řemesel máme k dispozici pouze malý počet jmen. Proto vyjdeme - přes všechny námítky, které lze proti tomuto postupu uvést - z rozdělení řemeslníků do Bücherových řemeslných skupin.²⁹

Věnujeme pozornost nejprve Starému Městu. V polovině 14. století měla téměř polovina řemeslníků německá jména, českých jmen jsem našel jen čtvrtinu. Přesto byla u některých řemeslných skupin převaha českých jmen. Nemůžeme příliš mnoho vyvozovat z poměrně malých čísel u řemesel zabývajících se přípravou topiva a svítiva a u řemesel stavebních, i když rozbor staroměstských jmen z počátku 15. století naznačuje, že nejde o výsledky náhodné. Mnohem významnější je skutečnost, že již v polovině 14. století pozorujeme zřetelnou převahu českých jmen u jedné z nejpobytějších řemeslných skupin, totiž u řemesel potravinářských. Počátkem 15. století se počet českých jmen u této skupiny ještě zvýšil: v té době je již německé jméno mezi příslušníky potravinářských řemesel téměř výjimkou. Převaha českých jmen je přitom patrná u všech nejvýznamnějších potravinářských řemesel, tedy u řezníků, pekařů a u sladovníků.³⁰

vaha českých jmen je přitom patrná u všech nejvýznamnějších potravinářských řemesel, tedy u řezníků, pekařů a u sladovníků.³⁰

Tabulka III

Skupiny řemesel	SMP 1360			SMP 1410			NMP 1400		
	Č	N	?	Č	N	?	Č	N	?
I. Zpracování kovu	1	21	8	15	40	11	27	32	24
II. Topivo, svítivo	3	-	3	1	-	2	10	-	7
III. Textil	2	4	1	14	13	7	37	21	22
IV. Zpracování kůže	7	11	9	15	11	7	67	35	43
V. Dřevo, kosti	-	12	2	6	11	10	40	4	23
VI. Potraviný	23	17	16	51	12	9	139	6	48
VII. Oděvy, čištění	16	41	15	36	34	32	53	11	45
VIII. Stavby, zeminy	3	-	3	6	1	2	24	3	16
Celkem	55	106	57	144	122	80	397	112	228

Řemesla, zabývající se ošacením a čištěním se koncem 14. a počátkem 15. století (pokud můžeme soudit na základě jmen) počestila jen částečně. Roku 1360 měla německá jména převahu nejen u příslušníků této skupiny jako celku, ale také u jednotlivých řemesel.³¹ Počátkem 15. století se situace změnila. Mezi oděvními řemeslníky získala česká jména slabou převahu; u jednotlivých řemesel byla přitom rozdílná situace. Jestliže u krejčích a ševců bylo mnohem více jmen českých než německých, udržel si německý živel silnější pozice u kožešníků a rukavičníků.³² Podobná situace byla i u řemesel textilních a kožedělných: roku 1360 více německých jmen, roku 1410 slabá převaha jmen českých. Postřihači a valcháři měli přitom počátkem 15. století většinou jména česká, barchanici německá, u soukeníků byla přibližně rovnováha; u sedlářů, uzdařů a pasířů byla mírná převaha jmen německých, většina řemenářů měla jména česká.³³

Řemesla kovodělná a řemesla zabývající se zpracováním dřeva si zachovala převážně německý ráz. Roku 1360 jsem u všech příslušníků obou těchto skupin našel jediné české jméno. Počátkem 15. století se sice česká jména u řemeslníků těchto odvětví objevují, německá převaha však zůstává výrazná. U jednotlivých řemesel je obtížné sledovat vývoj, protože zvláště u kovozpracujících řemeslníků přinesla specializace řadu odvětví, z nichž u každého máme zachyceno v našich seznamech jen málo osob. Stačí tedy, jestliže se spokojím konstatováním, že německá převaha je patrná právě u početných kovozpracujících řemesel, tedy u zlatníků a především u nožířů.³⁴

Skutečnost, že se počátkem 15. století vyskytují řemeslné skupiny a řemesla a převahou německých jmen na Starém Městě, tolik nepřekvapuje. Značný počet německých jmen jsem však kolem roku 1400 objevil u některých řemesel novoměstských. Konstatoval jsem již, že procento německých jmen je na Novém Městě vyšší u řemeslníků než u ostatních skupin majitelů domů. Nyní mohu toto konstatování doplnit v tom smyslu, že i na Novém Městě se německá jména neprosazují stejně u všech řemesel. U potravinářských a stavebních řemesel je počet německých jmen nepatrný, také u oděvních a - na rozdíl od Starého Města - dřevoobráběcích převažují jména česká. Německý podíl je výrazný tedy pouze u tří skupin řemesel, totiž u řemesel kovozpracujících, textilních a kožedělných.

Je skutečně nápadné, že i na Novém Městě, kde převaha českého živlu je nade vše pochybnost, najdeme mezi řemeslníky, kteří se zabývaly zpracováním kovů, mnoho německých jmen. Německá převaha zde pochopitelně není tak velká jako na Starém Městě. U nejpočetnějšího řemesla této skupiny na Novém Městě, totiž u kovářů, mají česká jména dokonce znatelnou převahu, a také u některých jiných řemesel pozorujeme více jmen českých.³⁵ Avšak u těch řemesel, která si zachovala německou většinu na Starém Městě, tedy u zámečnicků a nožířů, a navíc u flašněřů, bylo Němců - pokud můžeme soudit z poměru jmen - přece jenom i na Novém Městě víc než Čechů.³⁶

U řemesel textilních tomu bylo poněkud jinak. Jestliže jsem našel mezi jmény řemeslníků této skupiny na Novém Městě zhruba čtvrtinu jmen německých, souvisí to se situací u jediného řemesla, totiž u soukeníků, mezi nimiž nacházíme dokonce více jmen německých než českých.³⁷ U kožedělných řemesel měla německá jména převahu pouze u tobolčnicků; jestliže přesto dosahovala německá jména i zde téměř čtvrtiny celkového počtu, souvisí to s okolností, že byla dosti početně zastoupena u řady řemesel dalších, totiž u pasířů, měšecníků a pergameníků.³⁸ Naproti tomu u uzdařů, řemenářů a řemesel, která se zabývala přípravou kůže, jsem se setkal s jasnou většinou jmen českých.³⁹

Vyčíslil jsem poměr českých a německých jmen u základních zaměstnání, u řemeslných skupin i u nejdůležitějších řemesel. Jméno nemusí být v jednotlivých případech bezpečným znakem národnostní příslušnosti. Jestliže však některé typické znaky vyplynuly z rozboru všech tří zkoumaných celků (např. česká převaha u potravinářských řemesel a německá u kovozpracujících), ukazuje to, že soubor jmen skutečně odráží národnostní poměry alespoň přibližně. Mohu se tedy pokusit na základě zjištěných údajů formulovat některé závěry, které se ovšem zatím týkají pouze majitelů domů.

Německé obyvatelstvo převažovalo (nebo si udržovalo silné pozice) jednak v zaměstnáních, která vykonávali poměrně bohatí obyvatelé města, jako byli kupci a kramáři, jednak u zaměstnání, která byla značně specializována a která se neprovozovala na venkově. České měšťany pak nalézáme v polovině 14. století především v zaměstnáních, která měla nějakou souvislost s venkovským prostředím nebo nevyžadovala zvláštní kvalifikaci (prvovýroba, drobní obchodníci, do jisté míry platí tato charakteristika i pro potravinářská řemesla). V druhé polovině 14. století došlo k značnému zvětšení českého podílu na celkovém počtu obyvatelstva Starého Města, takže ve většině zaměstnání bylo počátkem 15. století již více Čechů než Němců.

Nové Město bylo asi převážně české již od svého založení. Kolem roku 1400 se však právě u vysoce specializovaných řemesel uchovala silná skupina Němců.

Jak došlo k této situaci? Národnostní poměry na Starém Městě roku 1360 lze pochopit pouze tehdy, když vyjdeme z předpokladu, že podíl německého živlu v Praze byl počátkem 14. století značný, a to nejen u patriciátu, nýbrž také mezi řemeslníky. Okolí Prahy bylo české, avšak některé skupiny pražského obyvatelstva se přesto dlouho nepočestovaly. U bohatých obchodníků to souviselo se dvěma okolnostmi. Praha jako centrum obchodu pro celé Čechy lákala cizí kupce, především z Německa, aby se přestěhovali do Prahy. Prostředí, v kterém se pražští kupci a kramáři pohybovali, bylo také většinou německé: německá byla většina bohatých měšťanů (alespoň do poslední čtvrtiny 14. století), němečtí byli cizí kupci, s nimiž pražští obchodníci přicházeli do styku v Praze i v jiných městech. U specializovaných kovodělných řemesel se mohlo do Prahy stěhovat jen málo mistrů, kteří byli Češi. Na venkově a v městečkách totiž tato řemesla neexistovala, v jiných českých a moravských městech byla většina příslušníků těchto řemesel (pokud se v nich vůbec vyskytovala) také německá⁴⁰ a navíc právě u těchto řemesel pokračoval příliv přistěhovalců z Německa.⁴¹

I tato řemesla ovšem přijímala učedníky a tovaryše z českých oblastí; ti se však pobytem v německé rodině svého mistra poněmčili. Proto byla česká jména u kovodělných řemesel roku 1360 naprosto výjimečná. Teprve značné počestění Starého Města, k němuž došlo během 2. poloviny 14. a počátkem 15. století, umožnilo, že i u těchto řemesel se přece jen objevili nositelé českých jmen. Pokud jsem prohlížel jména majitelů domů z 2. desetiletí 15. století, viděl jsem, že česká jména u kovodělných zaměstnání nadále přibývala. Vzhledem k tomu, že mezi kovodělnými (či dřevoobráběcími) řemeslníky, kteří dům nevlastnili, bylo asi poměrně více Čechů než mezi majiteli domů, můžeme vyslovit domněnku, že i zde v období počátků husitské revoluce došlo k vyrovnání podílu obou národností. Značný počet domů, které byly husitskou městskou správou zabaveny po roce 1420 uprchlým měšťanům v Nožírské a Zlatnické (dnes Karlově) či Platněrské ulici, tedy v oblasti, kde ještě počátkem 15. století bydlela většina nožířů, zlatníků a příslušníků jiných kovodělných řemesel, potvrzuje však závěr, že Němci měli ještě v této době u kovodělných řemesel značné zastoupení.

Podobná byla situace u řemesel kožedělných, textilních a oděvních. I u nich měl velký vliv příliv mistrů z ciziny, i u nich se v jiných českých městech setkáváme dlouho s převahou německých jmen. Jestliže jejich počestování postupovalo mnohem rychleji než z řemesel kovodělných, souviselo to nepochybně se skutečností, že ani v Praze ani v jiných českých městech nebyl podíl německého živlu u většiny řemesel náležejících do těchto skupin tak veliký jako u nožířů, zlatníků a zámečnicků. Počátkem 15. století měla německá jména převahu jen u některých kožedělných, textilních a oděvních řemesel. Za zmínku stojí snad okolnost, že německá jména měla většinu u kožešnicků; tento poznatek nám totiž pomáhá pochopit, proč ještě roku 1419 byla německy sepsána statuta tohoto řemesla.⁴²

Rozbor novoměstských poměrů ukazuje, že výsledky, k nimž jsme došli na základě staroměstského materiálu, nejsou náhodné. Na Novém Městě se setkáváme s německými jmény častěji právě u těchto řemesel, která mají buď většinu nebo ale-

spoň značný podíl německých jmen i na Starém Městě.⁴³ Překvapující je přitom skutečnost, že na Novém Městě bylo poměrně více německých jmen mezi soukeníky než na Městě Starém.

U potravinářských řemesel byly podmínky pro národnostní vývoj jiné. Většina těchto řemesel existovala i v malých městech a v městečkách, takže do Prahy se stěhovali čeští řezníci, sladovníci a pekaři.⁴⁴ Tito čeští přistěhovalci se pak nemuseli v rámci svého zaměstnání přizpůsobovat jinému jazyku. Převaha českých jmen mezi potravinářskými řemeslníky roku 1360 naznačuje, že podíl českého živlu v těchto řemeslech byl značný i v obdobích ještě starších, takže přistěhovalý mistr (nebo také tovaryš či učedník) našel v Praze vlastně české prostředí. A podobně tomu bylo u drobných obchodníků, rybářů, chmelářů a hrnčírů.

Národnostní charakter jednotlivých zaměstnání nebyl ovšem jediným faktorem, který ovlivňoval národnostní vývoj Prahy v předhusitském období. Jiným takovým faktorem bylo národnostní prostředí, které se vytvořilo v různých oblastech Starého i Nového Města. A k tomuto aspektu národnostní otázky v předhusitské Praze obrátíme svou pozornost v další části této studie.

III

Při snaze získat odpověď na otázku, zda na Starém Městě existovaly v sobě předhusitské některé části města, které byly výrazně národnostně zabarveny, jsem na základě svého seznamu staroměstských majitelů domů z roku 1410 procházel jeden domovní blok (Tomek mluvil o ochozech) za druhým a vypočítával, kolik bylo v každém z nich mezi měšťanskými majiteli domů českých, německých a neutrálních jmen. Čtenáře jsem osvobodil od této nudné procházky tím, že jsem výsledky svých součtů soustředil na mapce, kterou příkládám. Nezbývá mi tedy, než vysvětlit, jakým způsobem jsem postupoval, a pokusit se formulovat závěry, které z tohoto rozboru vyplynuly.

U každého Tomkova "ochozu" jsem shromáždil jména majitelů domů k roku 1410 a spočítal česká, německá a neutrální jména. Stranou jsem pochopitelně nechával šlechtické, duchovenské a židovské majitele domů. Podle výsledku, k němuž jsem dospěl, rozdělil jsem ochozy do pěti skupin. Do první skupiny jsem zařazoval takové bloky, v nichž měla česká jména absolutní většinu (tj. počet českých jmen byl větší než součet jmen německých a neutrálních). Druhou skupinu tvoří bloky, u nichž počet českých jmen byl alespoň o dvě jména větší než počet jmen německých. K třetí skupině patří bloky, u nichž existovala mezi českými a německými jmény rovnováha; k těmto blokům počítám i ty, u nichž rozdíl mezi počtem českých a německých jmen činil pouze jedno jméno. Poslední dvě skupiny tvoří bloky, u nichž jsem napočítal převahu německých jmen; u čtvrté skupiny převažuje počet německých jmen počet jmen českých nejméně o dvě jména, u skupiny páté mají německá jména absolutní převahu. Stranou jsem nechal velká prostranství zabraná církevními institucemi či jinými neměšťanskými majiteli, krámy a kotce a konečně takové ochozy, u nichž jsem neměl k dispozici alespoň tři jména majitelů domů.⁴⁵

Pohlédneme-li na mapku, vyzní náš první úsudek pravděpodobně v tom smyslu, že střed města byl spíše německý, okrajové části spíše české. Při bližším přihlídnutí však zjistíme, že tento úsudek plně nevystihuje situaci.

Ve většině bloků, obklopujících Staroměstské náměstí, převažovala německá jména. Tato převaha nebyla však roku 1410 již všude zcela výrazná. Na jižní straně náměstí se setkáme s mnoha majiteli domů s českými jmény a radniční blok jsem označil jako nerozhodný: napočítal jsem v něm 13 českých, 13 německých a 5 neurčitelných jmen. Je tedy zřejmé, že Staroměstské náměstí a jeho bezprostřední okolí nebylo v té době již centrem německého živlu v Praze. Po této stránce pozorujeme značnou změnu proti situaci z poloviny 14. století: roku 1360 najdeme mezi majiteli domů kolem Staroměstského náměstí česká jména skutečně jen ojediněle. Počátkem 15. století je německá převaha patrná především v blocích obklopujících pražský ungelt s celou Celetnou ulicí a severní stranou Staroměstského náměstí. Tato skutečnost patrně nesouvisí jen se zámožností německých obyvatel Prahy, ale také s tím, že Němci měli pravděpodobně značnou převahu mezi staroměstskými kupci. I v těchto oblastech pochopitelně se setkáváme s českými jmény⁴⁶ - neexistovaly nějaké hermeticky uzavřené čtvrti Čechů či Němců. Německých jmen je však v této části Starého Města tak mnoho a českých tak málo, že můžeme právem mluvit o německé oblasti Starého Města.

Zmínka o kupcích již naznačila určitou souvislost mezi národnostním charakterem jednotlivých částí Starého Města a mezi zaměstnáním, která obyvatelé těchto částí vykonávali. A tato souvislost je zřejmá i při sledování dalších bloků, které byly obývány především Němci. S německými jmény se velmi často setkáváme v ulicích, které směřovaly od Staroměstského náměstí na západ k Vltavě. Nehledě na vysvětlení v komunikačním významu těchto ulic. Šlo o ulice Zlatnickou a Platněřskou, skutečně obývané příslušníky kovodělných řemesel; a jak již víme, nesla většina příslušníků těchto řemesel německá jména. Podobně je tomu i u častého výskytu německých jmen v severní části Starého Města: v této části města, v dnešní Kozí ulici, byly totiž soukenické krámy,⁴⁷ a mezi soukeníky jsme našli také mnoho německých jmen.

Všichni majitelé domů v německých oblastech Starého Města nebyli ovšem kupci, řemeslníci zabývající se zpracováním kovů či soukeníci; nenajdeme ulici, která by byla obydlena výhradně příslušníky jednoho povolání. Přesto lze říci, že prostředí, tvořené zaměstnáním, se do jisté míry spojovalo s prostředím, souvisejícím s bydlištěm. Oblastí, v nichž měla německá jména naprostou převahu, nebylo však v té době již mnoho.

Za českou lze označit především jihozápadní část města. Jde o poměrně rozsáhlý a uzavřený komplex domovních bloků. Převaha českých jmen v jádru této oblasti byla u majitelů domů z roku 1410 drtivá: ve čtyřech blocích, které obklopují dnes ulice Karoliny Světlé, Národní třída, ulice na Pernštýně, Betlémské náměstí a Betlémská ulice, jsem vedle 14 majitelů domů s neutrálními jmény napočítal 26 jmen českých a jen 4 jména německá. Šlo nepochybně o čtvrt, kterou neobývali nejzámožnější obyvatelé města, česká jména se však rozšiřují z této oblasti i do míst, která již nemůžeme považovat za součást chudších čtvrtí (jihozápadní část někdejšího

Havelského města). Zájem o tuto jihozápadní část Starého Města budí dvě zvláštní okolnosti.

Vývoj českého reformního hnutí z 2. poloviny 14. a počátku 15. století je na Starém Městě spjat nerozlučně s dvěma místy: Milíčovým Jeruzalémem a kaplí Betlémskou. Obě tato místa ležela právě v té části Starého Města, v které počátkem 15. století převažovala mezi majiteli domů tak zřetelně česká jména a kterou tedy můžeme považovat za českou. Nelze ovšem tvrdit, že Jeruzalém a Betlémská kaple byly vybudovány úmyslně v českém prostředí. Milíč budoval Jeruzalém tam, kde stál největší staroměstský nevěstinec (Benátky) a Betlém byl vystavěn na pozemcích, které pro tento účel věnoval Kříž kramář. Jde mi spíše o opačný vztah těchto míst k českému prostředí, které je obklopovalo. Milíčovo úsilí muselo nalézat ohlas v okolí Jeruzaléma a Betlémské kaple plnila nepochybně své poslání především díky tomu, že prostředí, které ji obklopovalo, mohlo vděčně přijímat podněty, které z ní vycházely. Souběžnost reformního a nacionálního hnutí měla na Starém Městě i své lokální příčiny. Není ostatně náhoda, že u čtyř bloků, o nichž jsem se zmínil, nenalezne-me dům (nepočítáme-li domy náležející církevním institucím), který by byl po roce 1420 zabaven obcí pro útěk a tedy protihusitské smýšlení majitele.

Milíčův Jeruzalém byl ovšem budován již v 70. letech 14. století, a my jsme zatím národnostní charakter jihozápadní části Starého Města mohli odhadovat jen na základě údajů, které se týkají počátku století následujícího. Vzhledem k tomu, že šlo o poměrně ucelenou oblast s poměrně vyhraněným národnostním charakterem, můžeme pochopitelně předpokládat, že byla česká již delší dobu před rokem 1410. A tento předpoklad se potvrdí, procházíme-li v Tomkových Základech záznamy týkající se období kolem roku 1360.

Pro toto období jsem se neodvážil zakreslit výzkum národnostního složení jednotlivých částí Starého Města: prameny z 50. a 60. let nedovolily Tomkovi, aby určil bezpečně majitele domů. Přesto není asi za těchto okolností zbytečné procházet Tomkovými Základy a zjišťovat, jaká jména převažují v jednotlivých částech města u zápisů, týkajících se období kolem roku 1360.⁴⁸

Celkové součty německých, českých a neutrálních jmen již ukázaly, že kolem roku 1360 bylo mezi majiteli domů mnohem více německých jmen než počátkem 15. století. Tato skutečnost se pochopitelně odráží i tehdy, jestli sledujeme situaci v jednotlivých částech města. Tomek ve svých Základech shromažďuje nejprve zprávy o ochozech obklopujících Staroměstské náměstí, pak postupuje západním směrem k Vltavě. Jména majitelů domů z poloviny 14. století jsou převážně německá, česká tvoří téměř neustále nepatrnou menšinu. Situace se nápadně změní, jakmile dospějeme k jihozápadní části Starého Města, především na jih od dnešní Náprstkovy ulice a Betlémského náměstí. Tomkovi se pro tuto část města podařilo přesně lokalizovat zápisy městských knih z poloviny 14. století jen výjimečně; u domů, jejichž polohu zjistil, měla však většina majitelů domů česká jména.⁴⁹ Podobně tomu bylo také u tří bloků, ohraničených dnes Národní třídou, ulicí Na Pernštýně, Vejvodovou, Uhelným trhem a Perlovou ulicí.⁵⁰ Jde ovšem o údaje značně zlomkovité. Můžeme však přihlídnout i k těm zmínkám o majitelích domů, které se Tomkovi podařilo lokalizovat jen přibližně. A v případě, že zpracujeme ty údaje,

kteří se týkají naší oblasti, opakuje se nám výsledek, který jsme získali na základě údajů přesně lokalizovaných: převaha českých jmen je naprosto výrazná.⁵¹

Rozbor údajů z roku 1360 tedy potvrdil předpoklad, který vyplynul ze studia poměrů na počátku 15. století: již v polovině 14. století byla jihozápadní část Starého Města výrazně česká. Za těchto okolností můžeme promítnout poznatek, který platí pro druhou polovinu 14. a počátek 15. století, ještě dále do minulosti. Lze předpokládat, že jihozápadní část Starého Města byla česká již v 1. polovině 14. století. Pro národnostní vývoj Prahy měla tato skutečnost značný význam. Český hovořící osoba, která se přistěhovala do Prahy, nalézala v okolí dnešní Bartolomějské či Betlémské ulice prostředí, v němž se nemusela přizpůsobovat jinému jazyku.

Další významnější oblastí s šeskou převahou byl roku 1410 severovýchodní kout Prahy. Nešlo již o oblast tak rozsáhlou jako oblast jihozápadní: fakticky zahrnovala pouze čtyři větší domovní bloky. Česká jména se objevují také dost často poněkud více na západ, především podél Dlouhá ulice. Tato skutečnost má zvláštní příčinu: na Dlouhé ulici a v přilehlých oblastech bydlelo mnoho řezníků, kteří měli odtud nedaleko k masným krámům, a mezi řezníky - jak jsem již měl možnost poznamenat - bylo jak roku 1410, tak roku 1360 mnoho Čechů. Severovýchodní část Starého Města patří - pochopitelně vedle české oblasti jihozápadní - k těm nemnoha místům na Starém Městě, kde nalezneme mezi větším počtem osob převahu českých jmen již roku 1360.⁵² Totéž platí i o chudé severozápadní části Prahy, tedy o domech vystavěných v blízkosti Židovského Města, kláštera sv. Ducha a sv. Kříže, kde většina českých jmen je patrná nejen počátkem 15., ale i v polovině 14. století; převaha českých jmen byla kolem roku 1410 pochopitelně mnohem větší.⁵³

Napsal jsem již, že přesné určení oblastí, v nichž kolem roku 1360 převažovala česká či německá jména, není vzhledem k nedostatku zpráv možné. Přesto ukazuje již to, co jsem mohl až dosud o národnostní situaci v obou obdobích říci, alespon jakési hlavní rysy vývoje. Počeštění Starého Města v druhé polovině 14. a počátkem 15. století se neprojevovalo tím, že by se vytvořila nějaká nová významná centra, v nichž by převažoval český živel. Změna nastala především v oblastech roku 1360 ještě výrazně německých (především v okolí Staroměstského náměstí i Nového tržiště). Tam, kde roku 1360 nalezneme české jméno ojediněle, mění se během 2. poloviny 14. století německá absolutní většina na většinu prostou nebo dochází dokonce k vyrovnání. Nerozšířila se tedy tolik oblast s výraznou převahou jmen českých, zmenšila se však nápadně oblast s výraznou převahou jmen německých.

Až dosud jsem při hledání německých a českých oblastí Prahy věnoval pozornost pouze Starému Městu. Na Novém Městě se roku 1400 setkáváme většinou s majiteli domů, kteří měli česká jména; mezi nimi jsou roztroušena celkem v nepatrném počtu jména německá. Jen na dvou místech je tomu poněkud jinak.

Nejněmečtější oblastí Nového Města byly domovní bloky, které sousedily se Starým Městem od Koňského trhu (dnes Václavského náměstí) směrem k Vltavě až k dnešní Mikulandské ulici. Ze čtyř Tomkových ochozů, které se rozkládaly v těchto místech, jsem u tří zjistil převahu německých jmen; německá jména se pak dosti často

objevují i v ochozech sousedních.⁵⁴ Druhou oblastí, kde se setkáváme s nápadně větším počtem německých jmen (i když v tomto případě nemají již německá jména převahu), jsou tři ochozy na Poříčí, které rovněž sousedí se Starým Městem (dnes tedy při Revoluční třídě).⁵⁵ V obou případech je počet německých jmen tak veliký, že nemůžeme počítat s náhodou, a musíme tedy konstatovat, že šlo o ty části města, v nichž skutečně žilo německé obyvatelstvo.

Skutečnost, že obě oblasti s většinou či alespon značnou menšinou německého obyvatelstva se vyskytovaly přímo u hranic Starého Města, by mohla vést k domněnce, že šlo z národnostního hlediska o jakési výběžky Starého Města. Tato domněnka však není správná: "německé" oblasti Nového Města sousedily právě s těmi oblastmi Města Starého, u nichž jsem zjistil převahu českých jmen, a to již v polovině 14. století. Nepodložená by byla také jinak svůdná hypotéza, která by vycházela z okolnosti, že druhá německá oblast ležela v přímém sousedství kostela sv. Petra na Poříčí, kde - jak se někteří badatelé domnívají - se rozkládala původní osada Němců v Praze. K nejpřijatelnějšímu vysvětlení dospějeme, položíme-li si otázku, jaká zaměstnání provozovala většina majitelů v obou oblastech. V prvním případě (tedy v okolí kostela P. Marie Sněžné) šlo v první řadě o řemeslníky zabývající se zpracováním kůže (tedy o pasíře, tobolečníky apod.); na Poříčí u Vltavy byly soukenické krámy a tato čtvrt byla hlavním střediskem novoměstského soukenictví. Vzhledem k tomu, že u příslušníků textilních a kožedělných řemesel jsme našli značné množství německých jmen, spojuje se nám opět v obou případech otázka národnostní s otázkou zaměstnání. Je možné, že výskyt značného počtu německých jmen v obou oblastech souvisí se stěhováním staroměstských podruhů na Nové Město po roce 1348. Spojení dvou faktorů, totiž prostředí tvořeného bydlištěm a prostředím tvořeného zaměstnáním, umožnilo pak, že německá menšina se na Novém Městě udržela přes český charakter tohoto města.

IV

Zabývali jsme se národnostními poměry u jednotlivých zaměstnání a v jednotlivých částech města. Zbývá nám ještě zjistit, jaký byl poměr mezi českými a německými jmény mezi různě zámožnými vrstvami městské společnosti. Takové zjištění je značně ztíženo dochováním pramenů. Vzhledem k tomu, že pro Staré i Nové Město chybí z předhusitského období berní rejstříky, nemůžeme získat jakékoli informace o situaci mezi podruhy, a také u majitelů domů není naše situace příliš příznivá. Máme zprávy, které se týkají venkovských statků pražských měšťanů, jejich majetků rentovních a jejich domů. U žádných z těchto majetků se však nejedná o takový soubor údajů, který by byl úplný; tím je také znemožněno, abychom se pokusili všechny tyto zprávy spojit a odhadli u každého měšťana celkovou cenu jeho nemovitého majetku.

I když se za těchto nepříznivých podmínek přece jen pokusím dospět alespon k některým závěrům, omezím svou pozornost pouze na Staré Město, a to pouze pro počátek 15. století. Na Novém Městě byla převaha českých jmen tak veliká, že jednoznačně určovala národnostní charakter města. Domněnku, že patriciát byl němec-

ký a ostatní obyvatelstvo české, tak často se objevující ve výkladu o našich předhusitských městech, lze u Nového Města vyvrátit celkem snadno. Počátkem 15. století mají česká jména většinu jak mezi novoměstskými konšely, tak mezi vlastníky statků na venkově a majiteli domů kolem dnešního Karlova náměstí, které bylo centrem Nového Města,⁵⁶ takže právem můžeme tvrdit, že i většina vládnoucích a nejzámožnějších měšťanů byla česká.

Při zkoumání staroměstských poměrů se budeme nejprve zabývat údaji, které nám poskytují informace pouze o nejbohatších měšťanech, tedy o patriciátu. K takovým údajům patří především zachované zprávy o měšťanských majetcích na venkově. Při zpracování těchto zpráv musíme však mít na paměti, že nemáme úplné zprávy o všech venkovských statcích pražských měšťanů, zvláště když chceme zachytit tyto majetky k určitému termínu;⁵⁷ opíráme se tedy o málo početný a k tomu ještě ne zcela úplný soubor jmen. Mimoto měšťané, kteří vlastnili majetky na venkově, často opouštěli městský život, sžívali se s českým venkovským prostředím a stávali se příslušníky drobné šlechty, aniž bychom mohli přesně určit, kdy vlastně přestali být obyvateli města; mezi osobami, zahrnovanými do souboru měšťanů, kterým patřily venkovské statky, jsou tedy i takové, které s městským prostředím ztrácely nebo již téměř ztratily kontakt.⁵⁸ A konečně - zprávy o venkovských statcích jsou dochovány v pramenech různého charakteru, přičemž některé z těchto pramenů (především zemské a dvorské desky) jména měšťanů počestují.

Za těchto okolností tedy z faktu, že jsem u 53 osob, které vlastnily kolem roku 1400 větší statky na venkově (k majitelům drobných majetků nepřihlížím), našel 26 jmen německých, 15 českých a 12 neutrálních, příliš mnoho vyvodit nemůžeme. Musíme počkat, zda podobně bude vyhlížet i rozbor údajů jiného druhu.

K důležitým majetkům staroměstských měšťanů patřily renty na městských nemovitostech.⁵⁹ Vzhledem k tomu, že na Starém Městě byly renty počátkem 15. století hledaným druhem majetků, můžeme počítat s tím, že seznam osob, kterým plynul v rentách značný příjem, představuje značnou část staroměstského patriciátu. I v tomto případě však stav pramenů nedovoluje sestavit úplný soupis; chybí nám dostatečný počet dokladů o rentovním majetku staroměstských měšťanů na novoměstských domech a na vinicích rozkládajících se v blízkosti Prahy, ačkoliv víme, že šlo o majetek značný. Pokusil jsem se pořádit seznam-majitelů rent alespon na staroměstských domech, a to k roku 1410. Ani tento seznam není úplný - podařilo se mi shromáždit údaje o rentách pouze na necelé polovině domů. Vzhledem k tomu, že vlastnictví rent bylo na Starém Městě značně rozšířeno, omezím svou pozornost pouze na větší vlastníky rent; vlastnictví renty totiž samo o sobě nebylo ještě znakem větší zámožnosti.

Z 52 staroměstských měšťanů (případně jejich vdov či potomků), jimž na zkoumaných 482 staroměstských domech náležely renty, které jim přinášely roční důchod nejméně 5 kop, mělo 29 jména německá, 12 česká a 11 jména neurčitelná. Tento výsledek tedy zhruba odpovídá císlům, která jsme získali u jmen náležejících majitelům statků na venkově. Na základě obou rozborů tedy můžeme soudit, že mezi velmi bohatými staroměstskými měšťany převažovali sice počátkem 15. století Němci, že však i v této vrstvě obyvatelstva se vyskytovala již dost početná skupina Čechů. Ani s tímto závěrem se nemůžeme spokojit. Každý bohatý měšťan ne-

zakupoval statky na venkově, každý bohatý měšťan neměl mnoho rent. Mimoto nemůžeme obracet pozornost pouze na nejbohatší obyvatele Starého Města.

Základním majetkem každého bohatšího měšťana byl dům. Ve městě ovšem existovaly domy různé ceny; cena domů závisela na jejich poloze, výstavnosti, velikosti domu a velikosti parcely. Cena domu, který měšťanovi náležel, byla většinou přímo úměrná jeho celkové zámožnosti. Není jistě náhoda, že téměř všichni majitelé rent vlastnili ve městě domy, které patřily do skupiny domů nejdražších. Rozdělíme-li tedy domy na starém Městě podle jejich ceny na několik skupin a budeme-li zkoumat jména jejich majitelů, dostaneme tak obraz o přibližném národnostním složení různých vrstev měšťanstva; podruzi pochopitelně při tomto rozboru zůstanou stranou. I z majitelů domů však můžeme zachytit pouze menšinu.

Až dosud jsme při zkoumání jmen majitelů domů vycházeli z údajů, které shrnul ve svých Základech V. V. Tomek. V tomto případě však s Tomkovými údaji nevystačíme. Tomek totiž ve zmínkách o prodeji domů zaznamenal pouze částky, které byly prodávajícím proplaceny v hotovosti; nezachycoval tedy údaje o rentách, které dům zatěžovaly. Skutečnou cenu domu - jak již poznal Mendl⁶⁰ - zjistíme však teprve tehdy, jestliže k této částce připočteme i cenu platů. Souvisí to i se skutečností, že prodávající velmi často dávali přednost důchodu před hotovými penězi, a v mnoha případech bylo snad i kupujícím milejší platit rentu než uhradit najednou poměrně velkou částku, kterou představovala cena mnoha pražských domů. A vzhledem k tomu, že teprve roku 1418 získalo Staré Město právo na výkup rent, nemohl majitel domu renty vyplatit, pokud s tím nesouhlasil vlastník renty nebo pokud podmínka o výkupu nebyla včleněna přímo do smlouvy o zakoupení renty.⁶¹

Tato skutečnost způsobila, že prodej a koupě domů se daly v předhusitském Starém Městě za zvláštních podmínek. V mnoha případech se měšťan stal majitelem domu, aniž za něj při koupi něco zaplatil: dům převzal se závazkem, že bude odvádět renty, které na něm vázly. Ještě častěji tvořila částka hotově proplácená jen jakési nepatrné zpropitné ve srovnání s cenou rent. Jako příklad mohu uvést koupi známého domu olbramovského, který stál na severní straně staroměstského rynku: když jej roku 1407 kupoval Zikmund Rokczaner, zaplatil v hotovosti pouze 28 kop, zavázal se však platit prodávajícím rentu 22 kop, která měla - při poměru 1:10, který byl v Praze nejobvyklejší - cenu 220 kop.⁶² Olbramovský dům, který patří do skupiny domů nejdražších, jsem zvolil jako příklad úmyslně. Je totiž zajímavé, že tak značné zatížení domů rentami pozorujeme právě u domů poměrně drahých. Laciné domy byly sice také zatíženy rentami, ty však většinou nepředstavovaly tak značnou část ceny domu jako u domů, které náležely velmi zámožným měšťanům. Přetížení domu tedy nebylo samo o sobě znakem finančního úpadku jeho majitele. Kupující měšťan přebíral dům se závazkem platit renty, a musel si proto již předem rozvážit, zda má tolik prostředků, aby tento závazek mohl plnit. A prodávající mohl také dát dům jen tomu, o němž byl přesvědčen, že je schopen unést zátěž, kterou představovaly renty, zvláště v tom případě, když si při prodeji nechal část kupní ceny proplácet v rentách.⁶³

Jestliže tedy skutečnou cenu domů a zámožnost majitelů naznačují pouze součty částek proplácených při koupi domů s cenou rent, které na domech vázly, je pro nás většina údajů, které ve zmínkách o prodeji domů zachytil Tomek, zcela bez-

cenná. Pokusil jsem se proto vycházet z údajů, které o cenách domů má B. Mendl v práci Z hospodářských dějin středověké Prahy.⁶⁴ Mendl hledal ovšem především zprávy o rentách, a setkáme se proto v jeho soupisu i s domy, u nichž se zprávy o prodeji (a tedy i o jejich ceně) nedochovaly. Mimo to jsem vybíral pouze ty domy, u nichž lze odhadnout majitele domů k roku 1410,⁶⁵ a stranou jsem ponechával i ty domy, které roku 1410 náležely duchovenstvu nebo šlechtě. Zpracoval jsem tedy nakonec údaje, které se týkají pouze 510 domů, zatímco Mendlova příloha, z níž jsem vycházel, zahrnuje 630 domů.⁶⁶

Zmíněných 510 domů patřilo 486 staroměstským měšťanům. V případě, že jeden měšťan vlastnil více domů, spočítal jsem jejich cenu, protože jednotkou v mé tabulce není dům, ale majitel domu. Takový postup přinesl některé problémy. Vzhledem k tomu, že nemáme údaje o všech domech, můžeme některého měšťana nesprávně zařadit do nižší skupiny z toho důvodu, že nám chybí právě údaje o jeho větším domě.⁶⁷ Probereme-li případy, v nichž toto nebezpečí hrozí, zjistíme, že není tak veliké, aby mohlo příliš ovlivnit výsledky rozboru. Vzhledem k tomu, že o velkých a drahých domech máme poměrně více informací než o domech malých a laciných, nechybí většinou údaje o nejcennějším domě majitele více domů. A protože více domů patřilo především nejbohatším měšťanům, jsou již podle svého nejčtenějšího domu zařazeni do nejvyšší kategorie. Jiná situace je tam, kde více domů vlastnili méně zámožní měšťané, ale těchto případů není mnoho.⁶⁸

Podle ceny domovního majetku jsem roztrídil majitele domů do skupin, kterých použil již Mendl.⁶⁹ V každé kategorii jsem rozlišoval opět česká, německá a nerozhodná jména. Výsledek výpočtů, který jsem shrnul v tabulce IV, není myslím nezajímavý.

Tabulka IV

Domovní majetek v ceně	Počet majitelů			Podíl N
	Celkem	Č	N ?	
0 - 20 kop	61	38	11 12	20%
21 - 50 kop	132	62	48 22	36%
51 - 100 kop	148	62	55 31	37%
101 - 200 kop	93	37	41 15	44%
více než 200 kop	51	12	28 11	55%
Celkem	485	211	183 91	38%

První poznatek, který nám tabulka zprostředkuje, nesouvisí přímo s rozlišováním jmen a do jisté míry vyplývá i z tabulek Mendlových. Na Starém Městě je ná-

padně málo domů, jejichž cena nepřesahovala 20 kop; více než polovina všech zkoumaných majitelů domů měla domovní majetek v ceně větší než 50 kop. Srovnáme-li tyto ceny s cenami domů v jiných městech, vyplyne nám jediný možný závěr: být na Starém Městě majitelem domu znamenalo samo o sobě již značnou míru zámožnosti.⁷⁰ Jestliže tedy shledáváme rozdíly v národnostním složení majitelů různě oceněného domovního majetku, nejde o zjišťování stavu u bohatých a chudých, protože skutečně chudých obyvatel města bylo mezi majiteli staroměstských domů velmi málo.

Podíl českých, německých a nerozhodných jmen mezi nejbohatšími vlastníky domů souhlasí s výsledky, k nimž jsme dospěli při rozboru jmen vlastníků venkovských statků a rent: mezi nejbohatšími měšťany byla s největší pravděpodobností německá většina, nelze však říci, že by šlo o vrstvu čistě německou. Je jisté, že část pražského patriciátu byla počátkem 15. století česká.⁷¹ V žádném případě tedy nelze vycházet z předpokladu, že patriciát byl na Starém Městě německý, kdežto střední vrstva česká.

Tento předpoklad by byl ostatně nesprávný i z jiného důvodu. Pozorujeme-li složení jmen u dalších kategorií majitelů domů, zjišťujeme, že přibývá českých a ubývá německých jmen, jakmile přecházíme od měšťanů zámožnějších k měšťanům méně zámožným. V kategorii majitelů domů v ceně 101-200 kop mají německá jména ještě slabou převahu nad jmény českými, v kategoriích nižších je již situace obrácená. Mezi zámožnými (tedy ne nejzámožnějšími) měšťany měla česká jména převahu, mezi méně zámožnými měšťany (u majetníků domů v ceně do 20 kop) zjišťujeme již většinu českých jmen; i zde se však stále setkáváme se jmény německými. Lze tedy soudit, že i střední vrstva byla částečně německá.

V

Až dosud jsme se zabývali pouze otázkou národnostního složení těch obyvatel Starého Města, kteří vlastnili dům. Toto omezení bylo vynuceno prameny: nemáme žádnou možnost statisticky zpracovat jména podruhů a příslušníků chudiny. Přesto se nemůžeme vyhnout otázce, jaké bylo složení těchto vrstev pražského obyvatelstva; vždyt na Starém Městě bylo v předhusitském období nepochybně mnohem více podruhů než majitelů domů a o značné početnosti městské chudiny nelze v Praze také pochybovat.⁷² I když se budeme v tomto případě pohybovat pouze na poli domněnek a dohadů, přece jen budeme mít alespon tu výhodu, že můžeme navazovat na tendence, které nám ukázala jména majitelů domů.

Mezi chudými měšťany bylo určitě více Čechů než mezi majiteli domů; přesto nešlo až do husitských válek nikdy o vrstvu zcela českou. Značnou část chudých měšťanů tvořili řemeslníci. A po tom, co jsme zjistili o počtu německých jmen u příslušníků kovodělných, kožedělných, dřevařských a do jisté míry i oděvnických a tex-

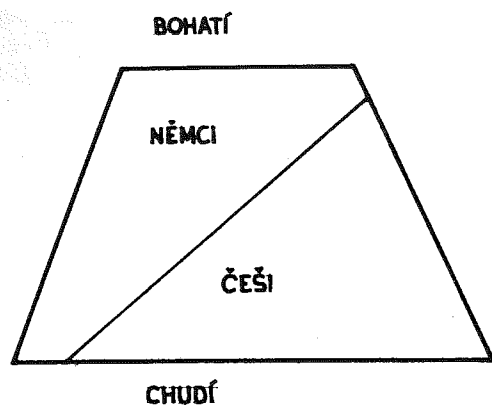
tilních řemesel, sotva můžeme předpokládat, že všichni podruzi, kteří se zabývali některým z řemesel náležejícím do těchto odvětví, byli Češi. Působily zde okolnosti, o nichž jsem se zmínil již při výkladu o národnosti řemeslníků, kteří vlastnili domy. Pokračoval příliv přistěhovalců z Německa a z českých větších měst, v nichž řemeslníci některých odvětví byli z větší části Němci. Potomci chudších německých mistrů si ve smíšeném prostředí mohli uchovávat svou národnost. Naopak čeští přistěhovalci se poněmčili, jestliže se dostali do německého prostředí. Lze tedy soudit, že mezi chudými měšťany byla německá menšina, která ovšem nedosahovala takového podílu na celkovém počtu příslušníků této skupiny obyvatel jako u majitelů domů.

Něco podobného lze říci i o chudině, i když v této vrstvě byl podíl Němců nepochybně ještě menší. Němce musíme předpokládat především mezi tovaryši, at už šlo o osoby přistěhovalé z německého prostředí nebo o Čechy, kteří se poněmčili pobyt u německého mistra. U ostatních složek městské chudiny byl asi počet Němců celkem mizivý. Naprostá převaha Čechů byla pravděpodobně především mezi nádeníky, služkami a pacholky, protože tyto nekvalifikované síly přicházely do Prahy z venkovského okolí, které bylo české.

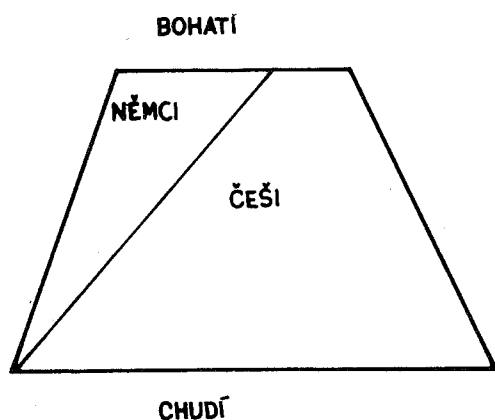
VI

Úvaha o národnosti chudých měšťanů a chudiny mi umožňuje, abych se pokusil celkově odhadnout národnostní složení Starého i Nového Města ve zkoumaných termínech. Zříkám se přitom - důvody vyplývají snad dostatečně z toho, co jsem uvedl v první kapitole - jakýchkoli odhadů, které by určovaly procentuální podíl českého a německého obyvatelstva. Nechci zdánlivou přesností statistických rozborů zahalovat jen přibližnost soudů, které z nich smíme vyvodit: máme k dispozici pouze jména, ne údaje novodobého sčítání lidu o národnosti.

Proto se neodvážuji zodpovědět otázku, zda kolem roku 1360 bylo na Starém Městě více Čechů či Němců, zvláště když v této době můžeme ještě sotva předpokládat u většiny obyvatel města větší míru národního uvědomění. Německý byl patriciát, i když můžeme počítat s tím, že určitá část patriciátu uměla mluvit také česky. Někteří patricijové totiž vlastnili statky na venkově, což je přivádělo do styku s českými poddanými i českou šlechtou, jiní zastávali úřady, při jejichž vykonávání byla znalost češtiny nepostradatelná.⁷³ V městském prostředí však i tyto osoby pravděpodobně vystupovaly jako Němci. Také mezi bohatšími řemeslníky měl i Němci ještě převahu. Mezi některými řemesly však bylo již více Čechů, dost početně byli Češi zastoupeni také mezi obchodníky. Mezi podruhy bylo pochopitelně Čechů víc než mezi majiteli domů, musíme však počítat i zde se značným počtem Němců, a to zvláště mezi řemeslníky. Chudina byla asi většinou česká, německá byla však část tovaryšů. Rozložení obou národností ve městě vyhlíželo tedy asi takto:

Počátkem 15. století byla situace jiná. Mezi majiteli domů na Starém Městě jsme kolem roku 1410 napočítali již více českých než německých jmen. Domněnka, že český živel v této skupině převažoval, je oprávněná; některé okolnosti dokonce naznačují, že český živel byl ještě silnější, než ukazuje rozbor jmen.⁷⁴ Mezi veškerým staroměstským obyvatelstvem byla asi česká většina ještě výraznější; jinak totiž sotva vysvětlím vývoj událostí v období předhusitském i husitském. Němci měli převahu pouze mezi velmi bohatými měšťany. Ani patriciát však nebyl již vrstvou čistě německou. Mezi středně zámožnými a méně zámožnými majiteli domů měli pak převahu i Češi, i když zvláště mezi některými řemeslnými odvětvími měli Němci nadále dosti silnou pozici. Tato skutečnost přispěla k tomu, že německá zůstávala i část nižších vrstev obyvatelstva. Podíl Němců mezi chudými měšťany a chudinou se však asi rychle zmenšoval: vzhledem k tomu, že vyšší vrstvy městské společnosti se do značné míry počestily, přestaly působit faktory, které přispívaly k poněmčování přistěhovaných Čechů; můžeme dokonce počítat i s počestováním přistěhovaných chudých Němců, pokud se dostali do českého prostředí. Přibližný model národnostního složení staroměstského obyvatelstva k roku 1410 vyhlížela tedy asi takto:

Zbývá ještě zmínit se o složení novoměstského obyvatelstva kolem roku 1400. Zmínka může být velmi stručná. Vzhledem k tomu, že mezi majiteli domů naprosto převažovala česká jména, není sporů o tom, že obyvatelstvo jako celek bylo drtivou většinou české. Zjistili jsme však, že Němci byli nadále zastoupeni ve větším počtu mezi příslušníky některých řemesel.

Nakonec několik slov o metodě, kterou jsem postupoval. V této práci jsem se pokusil aplikovat rozbor jmen za účelem zjištění národnosti Starého a Nového Města za dosti nepříznivých okolností: musel jsem si sám vytvořit podklady pro takový rozbor porovnáním seznamů majitelů domů, které nemohou plně nahradit berní rejstříky či jiné prameny podobného charakteru. Některé výsledky této práce však myslím ukazují, že statistický rozbor jmen, pokud ovšem zachováme potřebnou strážlivost a opatrnost, není metodou, která by byla zcela nehodnověrná. Jestliže se u všech tří zkoumaných celků ukázal značný počet německých jmen u těchže řemeslných odvětví, jestliže se česká jména objevovala na Starém Městě roku 1360 i 1410 nejčastěji v těchže oblastech města, pak nemůže podle mého mínění jít o náhody.

Poznámky

¹ K metodě především B. Mendl, O národnostním složení středověkého Brna, ČMM 62, 1938; F. Hoffmann, Jihlava v husitské revoluci, Havlíčkův Brod 1961, 117-118, a tam uvedená literatura. Pochybnosti o této metodě neostřeji formuloval F. Graus v knize Chudina městská v době předhusitské. Praha 1949, 88 pozn. 14 ("nesdílím názor, že by bylo možno v době předhusitské rozbořem jmen zjistit "národnost"); později však i Graus dospěl k názoru, že v některých případech lze této metody užit (Dějiny venkovského lidu II, Praha 1957, 89).

² O vývoji národnostního uvědomění v Čechách F. Graus, Bildung eines Nationalbewusstseins im mittelalterlichen Böhmen (Die vorhussitische Zeit), Historica XIII, 1966. K ostatnímu srv. E. Schwarz, Die Volkstumsverhältnisse in der Städten Böhmens und Mährens vor den Hussitenkriegen, Bohemia (Jahrbuch des Collegium Carolinum), B. 2, München 1961, 28-29.

³ Na to upozornil správně již A. Zycha, Prag (Ein Beitrag zur Rechtsgeschichte Böhmens im Beginn der Kolonisationszeit), Praha 1912, 180-181.

⁴ Jazyk nebyl pochopitelně jediným faktorem, který působil při vzniku národů (srv. F. Graus, Bildung) uvnitř jednoho města (a tím i uvnitř jednoho státu) však byl hlavním znakem, který před rozvojem národnostního vědomí odlišoval jednotlivé národnosti.

⁵ To správně zdůraznil Mendl (O národnostním složení 362n.)

⁶ Uvedu alespoň dva příklady. F. Palacký (Dějiny národa českého III, Praha 1939, 127-128) pokládal za Němce podle jména staroměstského měšťana Oertela; ve skutečnosti jde o Johánka Ortlova, jednoho z předních představitelů české strany na Starém Městě. - V Olomouci žil v 15. století patricij, u něhož všechny znaky (počínaje ovšem jménem) naznačují, že byl Němec; zanechal však česky psaný testament (viz můj článek Testament Rehoře Molera, Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 122, 1963).

⁷ Nejvýhodnější je ovšem situace tehdy, jestliže srovnáváme výsledky rozborů provedených týmž způsobem na základě téhož materiálu.

⁸ F. Hoffmann, Jihlava 119; J. Dobiáš, Dějiny král. města Pelhřimova I, Pelhřimov 1927, 279.

⁹ L. Sús, Die Volkzugehörigkeit der Bevölkerung Brünns im Jahre 1348, Zeitschr. f. sudetendeutsche Geschichte 1, 1937, 278-280 (z výpočtů vyplývají rozdíly mezi národnostním složením vnitřního města a předměstí); G. Chaloupka, Brno a Znojmo do pol. 15. stol., ČSPS 57, 1949, 99-106 (přesvědčující je růst podílu českých jmen během 2. poloviny 14. a počátkem 15. století).

¹⁰ K. Schwarz, Volkstumsverhältnisse. K Schwarzově práci lze mít některé výhrady (srv. i pozn. 12),

celkově jde však o velmi solidní pokus shrnout údaje o vývoji všech českých a moravských měst; je jen škoda, že Schwarz zcela ignoroval novější českou literaturu.

¹¹ V. V. Tomek, Dějepis města Prahy II, Praha 1892, 517.

¹² Z. Winter, Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. stol., Praha 1906, 236-241; týž, Pražští měšťané čeští a němečtí v XIV. věku, Osvěta 32, 1902.

¹³ Srv. E. F. Rössler, Das altprager Stadtrecht aus dem 14. Jahrhundert, Praha 1845, 94-95; v zápisech o přijímání (vydal je J. Teige, Seznamy měšťanů pražských, Almanach král. hl. města Prahy 4/1901, 5/1902) nalezneme velmi málo řemeslníků potravinářských.

¹⁴ E. Schwarz, Volkstumsverhältnisse 33-37. Na základě rozborů jmen staroměstských konšelů dospěl Schwarz k závěru, že v 1. desetiletí 15. století byl i na Starém Městě zatlačen německý živel do pozadí a český získal převahu. V radě z 1401 napočítal 7 německých, 7 českých a 4 neurčitelná jména, v radě z r. 1394 našel 15 německých, 1 české a 2 neurčitelná jména (str. 34-35). Schwarzovy rozborů ovšem vedou pouze k poznání skupiny, která město v té či oné době ovládala (tuto skutečnost si Schwarz uvědomuje, přesto však někdy výsledky rozborů rad příliš zevšeobecňuje). Jeho postup má také tu vadu, že Schwarz vychází vždy pouze z jednoho seznamu rady (nesrovnával tedy různé varianty jména jednoho měšťana ve více seznamech městské rady). Rada s velkou německou většinou, kterou Schwarz zařazuje k r. 1371 (odkaz na LE II 199) byla ve skutečnosti zvolena r. 1381. U přijímaných měšťanů převzal Schwarz Wintrovy výpočty, které ukazují, že mezi novými měšťany převažovaly osoby s německými jmény; Schwarz sám však objektivně přiznává, že české přistěhovalectví bylo asi větší.

¹⁵ Procházal jsem v Tomkovy Základěch (3 svazky, Praha 1870-1872) dům za domem; Tomkovi údaje jsem doplňoval nebo zpřesňoval zprávami, které zachytil J. Teige v Základěch místopisu pražského (2 svazky, Praha 1910, 1915) a B. Mendl v příloze k práci Z hospodářských dějin středověké Prahy (Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy, V/2, 1932). Použil jsem i zpráv, které se Tomkovi nepodařilo přesně lokalizovat. Za rozhodující termíny jsem zvolil konec roku 1360 a začátek roku 1410, u Nového Města počátek roku 1400. V mnoha případech byl na základě Tomkových údajů určen majitel domu zcela bezpečně: doklad pocházel přímo z příslušného roku nebo byly o téměř majiteli domu zprávy před i po tomto roku. Tam, kde takové údaje chyběly, rozšířil jsem svou pozornost na doklady z pěti předchozích a pěti následujících let (tedy z let 1356-1365, 1405-1414 a 1395-1404) a vybíral z nich pochopitelně ten, který byl nejbližší rozhodujícímu termínu. Přihlížel jsem ke skutečnosti, že někteří měšťané vlastnili více domů; vzhledem k této skutečnosti je počet osob zachycených v mých seznamech menší než počet domů, jejichž majitele se mi pro uvedené termíny podařilo zjistit, zvláště když značný počet budov náležel také duchovním nebo šlechticům, které jsem pochopitelně ze svých součtů vyloučil. Vznikly tak tři seznamy. Staroměstský seznam k roku 1360 má 810 jmen, k roku 1410 752 měšťanských jmen, novoměstský seznam k roku 1400 čítá 1589 jmen. Nejlepší je staroměstský seznam k roku 1410; k tomuto termínu se mi nepodařilo určit na Starém Městě pouze majitele 151 domů, přičemž můžeme předpokládat, že část těchto nejištěných domů náležela šlechticům, duchovním či osobám, které jsou v našem seznamu zahrnuty, protože vlastnily i domy, u nichž je jako majitele známe. U staroměstského seznamu z roku 1360 a novoměstského k roku 1400 jsem se mnohem více musel opírat o údaje, které se Tomkovi nepodařilo přesněji lokalizovat, čímž vzrůstá nebezpečí, že jsem fakticky do svých seznamů pojal více majitelů jednoho domu (v případě, že např. roku 1357 vlastnila dům jedna osoba a roku 1365 osoba jiná, přičemž údaje o obou těchto majitelích domů se nepodařilo Tomkovi lokalizovat).

¹⁶ B. Mendl, Knihy počtů města Brna z let 1343-1365, Brno 1935, úvod 47.

¹⁷ Především jde o časté záměny písmen B a W, typické pro bavorský dialekt.

¹⁸ Rkp. 997 fol. 52b (z r. 1409), rkp. 992 fol. 15b (z r. 1416). Zajímavá je skutečnost, že již počátkem 15. století pronikají české výrazy i do latinských zápisů městských knih; tak v tzv. knize pro dluhy menší (Archiv města Prahy, rkp. 998) nalezneme v zápisech z let 1400-1403 tyto výrazy: cingulum krumpowany (fol. 10a); argenteum nakoncne (fol. 14a); tocznyk de perlis (fol. 35b).

¹⁹ Za příklad lze uvést skutečnost, že M. Jan z Teplé, skladatel Ackermanna, působil jako písař v Žatci a v Novém Městě, tedy ve městech, která v té době byla do značné míry česká (tento příklad uvádí i E. Schwarz, Volkstumsverhältnisse 36).

²⁰ O těchto otázkách srv. B. Mendl, O národnostním složení 21.

²¹ Z tohoto pravidla však vyjímám taková označení zaměstnání, která - ač původem česká nebo německá - byla natolik rozšířena, že přestala být znakem německosti či českosti; k těmto výjimkám patří německé názvy "rimer" a "platner" a české názvy "krupník" a "drobník". Jestliže je měšťan označen jak příjmením, tak zaměstnáním, považuji příjmení pro charakter celého jeho jména za znak důležitější. Podobně postupuji i v případech, kdy vedle sebe stojí příjmení a označení původu. Za pomoc při řešení některých sporných otázek děkuji G. Chaloupkovi, J. Markovi a Z. Masaříkovi.

²² V tabulkách i poznámkách užívám dále těchto zkratk: Č = česká jména, N = německá jména, ? = jména, která nelze zařadit ani k Č ani k N; SMP = Staré Město Pražské, NMP = Nové Město Pražské.

²³ Dosavadní literatura si většinou tuto otázku nekladla. Výjimku tvoří Wintrovo pojednání o národnosti přijatých staroměstských měšťanů (viz. pozn. 10) a častěji cit. práce Schwarzova (Schwarz však nemej materiál k sledování této otázky pro Prahu).

²⁴ Srv. např. M. Borská-Urbánková, Majetková a sociální struktura Českých Budějovic koncem 14. a počátkem 15. stol., SAP 14, 1964, č. 1, str. 142, 146.

²⁵ R. 1360 se označením "mercator" na SMP vůbec vůbec nesetkáváme; r. 1410 jsem našel na SMP 3 případy (Č 1, N -, ? 2), na NMP 1400 jen 2 (Č -, N I, ? 1).

²⁶ Na SMP 1360 13 kráječů (Č 3, N 4, ? 6), 1410 12 kráječů (Č 7, N 2, ? 3). Na NMP 1400 6 kráječů (Č 1, N I, ? 4).

²⁷ Na SMP 1360 Č 2, N 8, ? 3; 1410 Č 6, N 9, ? 14; na NMP 1400 Č 1, N 2, ? 6.

²⁸ U grafických zaměstnání byla r. 1360 přibližně rovnováha (Č 3, N 4, ? 5), počátkem 15. století česká převaha (Č 9, N 6, ? 3); česká převaha byla také u hudebníků a dělníků blíže neurčených (v obou těchto skupinách však máme k dispozici pouze malá čísla).

²⁹ U tabulky III, která ukazuje počty českých a německých jmen u jednotlivých řemeslných skupin, jsem upustil od uvádění poměrů v procentech - čísla jsou poměrně malá a jejich vzájemné srovnávání nečiní velké potíže.

³⁰ Rezníci 1360: Č 15, N 7, ? 3; 1410 Č 11, N 7, ? 1. Pekaři 1360 Č 5, N 2, ? 3; 1410 Č 7, N 3, ? 1. Sladovníci 1360 Č 8, N 6, ? 8; 1410 Č 28, N 2, ? 6.

³¹ Jedinou výjimku tvořili lazebníci: Č 2, N -, ? 2. Údaje o nejvýznamnějších řemeslech: krejčí Č 1, N 7, ? 2; ševci Č 9, N 12, ? 3; kožešníci Č 2, N 14, ? 4. Poměrně nejvíce českých jmen bylo tedy u ševců.

³² Krejčí Č 11, N 5, ? 6; ševci Č 12, N 6, ? 10; kožešníci Č 5, N 13, ? 7; rukavičníci Č 1, N 4, ? 2.

³³ Postřiháči Č 2, N -, ? 2; valcháři Č 2, N -, ? 3; barchaníci Č -, N 4, ? 2; soukeníci Č 9, N 8, ? 2. - Sedláři Č 2, N 3, ? 1; uzdaři Č 4, N 5, ? -; pasíři Č -, N 2, ? 1; řemenáři Č 9, N -, ? 2. - Situaci k r. 1360 blíže nerozvádím, protože jde o malá čísla, z nichž nejdou jasně patrné výraznější rozdíly v počtech Č a N (za zmínku stojí snad uzdaři: Č -, N 3, ? -).

³⁴ Zlatníci 1360 Č -, N 5, ? 2; 1410 Č 4, N 6, ? 5. Nožíři 1360 Č -, N 4, ? 2; 1410 Č 2, N 13, ? 2. Zámečníci 1360 Č -, N 1, ? -; 1410 Č 1, N 4, ? -. Nápadný je vzestup počtu českých jmen u zlatníků.

³⁵ NMP kováři Č 12, N 5, ? 9. Z ostatních piláři Č 4, N 1, ? 1; pilníkáři Č 2, N -, ? -.

³⁶ NMP zámečníci Č 1, N 4, ? 4; nožíři Č 2, N 5, ? 6; flašnéři Č -, N 5, ? -.

³⁷ NMP soukeníci Č 15, N 17, ? 8.

³⁸ NMP tobolečníci Č -, N 7, ? 3; pasíři Č 14, N 11, ? 13; měšníci Č 6, N 5, ? 6; pergameníci Č 2, N 2, ? 2.

³⁹ Koželuzi Č 20, N 7, ? 10; štumfáři Č 6, N -, ? 1; jircháři Č 6, N -, ? -; uzdaři Č 4, N -, ? 2; řemenáři Č 7, N 1, ? 1.

⁴⁰ Ukazují to Schwarzovy rozborů jmen řemeslníků v Kolíně, Chrudimi, Litomyšli a Č. Budějovicích (Volkstumsverhältnisse 43, 46, 78, 88).

⁴¹ Srv. Wintrova zpracování staroměstských zápisů o přijímání měšťanů (viz. pozn. 10).

⁴² Z. Winter, Dějiny obchodu a řemesel 219.

⁴³ Pouze u dřevobráběčických řemesel je situace počátkem 15. století zcela odlišná: na Novém Městě nacházíme německá jména u příslušníků těchto řemesel jen zcela výjimečně, na Starém Městě měla dosti silné zastoupení. Věc souvisí nepochybně s německým charakterem dřevobráběčických řemesel na Starém Městě v polovině 14. století - počestování v ? polovině 14. století nemohlo poměry úplně obrátit.

⁴⁴ Tato skutečnost se odráží i v zápisech o přijímání měšťanů, i když tyto zápisy obsahují nápadně málo příslušníků potravinářských řemesel (srv. tabulku u B. Mendla, Sociální krize 125). Pokud se však v zápisech sladovníci nebo řezníci objevují, mají většinou česká jména (Z. Winter, Dějiny řemesel a obchodu 239-240). O tom, že i v jiných městech byl podíl českých jmen větší mezi příslušníky řemesel potravinářských než u jiných zaměstnání svědčí znovu rozborů Schwarzovy (viz. pozn. 40).

⁴⁵ I počet tří majitelů domů je nízký; přesto však nemůže zahrnutí takových bloků nijak zkreslit celkový obraz. V případě, že ze tří majitelů domů měli dva jméno české a jeden německé, je celý blok zakreslen jako "vyrovnaný".

⁴⁶ Poznamenávám k tomu, že na východní straně náměstí (čp. 605) a na rohu Dlouhé ulice a Týnské uličky (čp. 612) měl domy Johánek Ortlův, jeden z předních představitelů české strany v Praze počátkem 15. století

⁴⁷ V. V. Tomek, Základy I 206.

⁴⁸ Opíral jsem se pochopitelně o svůj seznam majitelů domů z r. 1360.

⁴⁹ Součet majitelů domů z bloků XXXV - XLIV : Č 19, N 5, ? 6. Německá jména se vyskytují pouze u bloků XLII a XLIII.

⁵⁰ Součet majitelů domů z ochozů XLV - XLVIII : Č 13, N 3, ? 4.

⁵¹ Shromáždil jsem jména majitelů domů, které Tomek (Základy I 236-237) umístil do těchto oblastí: Zlatá ulička nebo nablízku, v Poštovské, v Betlémské, na Betlémském nám. nebo nablízku, u kostela sv. Kříže menšího, v Bartolomějské, na Pernštejně, Výsledek: Č 23, N 4, ? 4. - Skutečnost, že v jihozápadní části Starého města žilo mnoho Čechů, potvrzuje i protokol arcijáhenské vigíty z r. 1379. Na plebánie od sv. Jana na Zábradlí byla vznesena stížnost, že nemá německého vikáře, ačkoliv je v jeho farnosti polovina Němců (A. Neumann, Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově, Olomouc 1926, 181). Kostel sv. Jana stál v severozápadním koutě naší oblasti a zpráva tedy ukazuje,

že i v těchto místech (tedy vlastně již na rozhraní mezi českou oblastí a ostatními částmi Starého Města) byla nejméně polovina obyvatel česká.

⁵² Domy nejisté polohy v Dlouhé třídě (Tomek, Základy I, str. 241-242 : Č 20, N 17, ? 16) a blíž sv. Haštala (str. 243 : Č 9, N 5, ? 6).

⁵³ I v tomto případě se musíme opírat o domy nejisté polohy, protože jen mizivý počet domů se podařilo k r. 1360 Tomkovi přesně lokalizovat. U domů, které Tomek lokalizoval do blízkosti kláštera sv. Kříže, jsem našel C 10, N 3, ? 5, u domů v Židovském městě C 17, N 15 a ? 14 (Základy I 244, 246-247).

⁵⁴ Výsledek výpočtů podle jednotlivých ochozů (Tomek, Základy II 46-93): XX Č 19, N 25, ? 18; XXII Č 7, N 3, ? 4; XXIV Č 3, N 8, ? 4; XXV Č 11, N 6, ? 8; XXVI Č 23, N 8, ? 5; XXVII Č 5, N 15, ? 7.

⁵⁵ Jde tedy o bloky ohraničené dnes ulicemi Revoluční, Truhlářskou, Petřským nám., Klimentskou a Novými mlýny : CXVII Č 11, N 8, ? 5; CXVIII Č 19, N 12, ? 10; CXIX Č 4, N 3, ? 2 (Tomek, Základy II 234-251). - O tom, že v této oblasti žilo dosti Němců, svědčí opět vizitační protokol z r. 1379: osadníci si stěžovali na faráře od sv. Klimenta, že se nepostaral o německého zpovědníka (A. Neumann, Pramen 181). Význam této zprávy zdůrazňoval V. Vojtíšek, který ji pokládal za potvrzení své teorie, že zde stávala původní osada pražských Němců (V. Vojtíšek, O privilegii knížete Soběslava pro pražské Němce a jeho konfirmacích, Výbor rozprav a studií, Praha 1953, 1953, 320 pozn. 21). Polemika B. Mendla není v tomto bodě příliš přesvědčivá - tvrdí, že němečtí obyvatelé na konci 14. stol. nebyli v Praze nic zvláštního ("Vici Theutunicorum" a "civitas circa s. Gallum", ČCH 38/1932 259 pozn. 1). Přesto není nutno vysvětlovat přítomnost Němců na Poříčí jako pozůstatek staré německé osady - o tom dále.

⁵⁶ O jménech radních E. Schwarz, Volkstumsverhältnisse 36n.; jména majitelů venkovských statků u B. Mendla, Hosp. a soc. poměry, ČCH 22/1916, 428-430, a v příloze mé práce Venkovské statky pražských měšťanů v době předhusitské a husitské, Praha 1965; jména majitelů domů v Tomkových Základech II.

⁵⁷ K dalšímu viz mou práci Venkovské statky, kde jsou v příloze uvedeny majetky náležející pražským měšťanům r. 1400.

⁵⁸ Týká se to např. Štuků, z nichž Jan a Ondřej přijali odpuštění od města (tj. vyrovnali se s městem a přestali být měšťany) r. 1407 (rkp. 997 fol. 42b), což ovšem naznačuje, že i v předchozích letech měli s městem málo společného a že je lze sotva pokládat za Němce. Z měšťanů vlastnicích kolem r. 1400 statky na venkově, jejichž jména jsem zařadil mezi německá, přijali odpuštění od města počátkem 15. století také Hanza Rost (r. 1400 - rkp. 997 fol. 7a), Vít Provinův (r. 1403 - rkp. 997 fol. 25b) a Reinhard syn Reinharda z Mulhausen (r. 1404 - rkp. 997 fol. 33a). O tom, jak se příslušníci měšťanských rodin na venkově brzy počestovali, svědčí např. český list Martina Rotleva z Koloděj z r. 1400 (AC VII 608).

⁵⁹ K dalšímu srv. B. Mendl, Z hospodářských dějin středověké Prahy, Sborník příspěvků k děj. hl. města Prahy V/2 (1932), a mou studii Vlastnictví rent na Starém Městě, kde také bližší údaje o mém seznamu rent na staroměstských domech k r. 1410 (studie vyjde v Pražském sborníku historickém 1970).

⁶⁰ Také Mendl Připočítává v práci Z hosp. dějin (str. 163, 165) cenu rent do celkové ceny domu. - K dalšímu B. Mendl, Z hosp. dějin 261.

⁶¹ Náзор, že renty na Starém Městě nebylo před r. 1418 možno vůbec vyplatit, je nesprávný. O vykoupení rent máme řadu dokladů (např. J. Teige, Základy starého místopisu Pražského I, Praha 1910, 94).

⁶² B. Mendl, Z hosp. dějin 351, dům č. 762.

⁶³ Pro hospodářský a stavební vývoj města nebyla ovšem tato situace příznivá. Měšťanovi, který dům získal vlastně za ročně proplácenou částku, nemuselo na domu příliš záležet. V případě, že neplatil rentu a dům byl z toho důvodu zabaven, vlastně nic neztratil: vlastníci rent nemohli dlužné částky vymáhat na jiném jeho majetku a koupě domu ho prakticky nic nestála. Proto se asi setkáváme na Starém Městě v předhusitské době tak často se zabavením domů pro neplacení rent a proto asi dochází u některých domů k tak častému střídání majitelů.

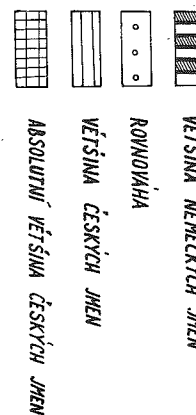
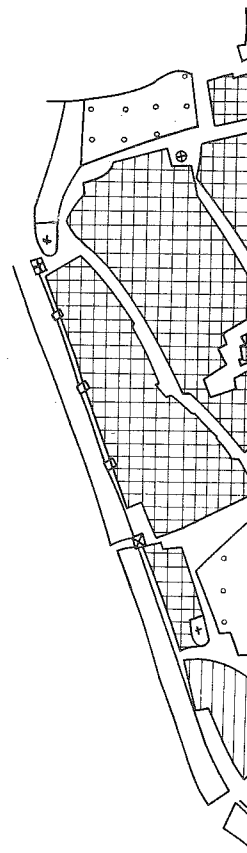
⁶⁴ Příloha E na str. 282-375. Údaje, které Mendl shrnul v této příloze, mají dnes cenu skutečně jedinečnou: většina rukopisů, z nichž čerpal, shořela r. 1945.

⁶⁵ Postupoval jsem jako v předešlých případech. Při určování majitelů domů jsem se tedy opíral o zprávy z let 1405-1414, případně o kombinace dalších údajů, pokud naznačovaly vlastníka domu k r. 1410; vzhledem k tomu, že Mendl zachycoval jen ty zprávy, které obsahovaly údaje o rentách či prodejích domů, kombinoval jsem jeho údaje s údaji Tomkových Základů. Z údajů o ceně domu jsem přebíral ten, který byl nejbližší roku 1410; vzhledem k tomu, že rozdíl cen většinou nebyly natolik velké, aby zásadním způsobem ovlivnily výsledky rozboru, neomezoval jsem svou pozornost v tomto případě pouze na zprávy z let 1405-1414, ale přibíral jsem také údaje z let 1400-1404 a 1415-1419.

⁶⁶ Podle Mendla obsahuje jeho seznam 593 domy (Z hosp. dějin 163, 165); Mendl do tohoto součtu asi nezapočítal domy, u nichž nebyla uvedena cena; podle mých výpočtů je takových domů v tomto seznamu 40.

⁶⁷ K takovým případům skutečně došlo. Chybí nám např. údaje o velkém domě Mikuláše ze Zárova (čp. 607). Těchto případů však není mnoho a většinou jde o přesun (při nejhorším) do sousední kategorie.

⁶⁸ Na okraj podotýkám, že se setkáme také s dvěma opačnými případy: jako vlastníci domu jsou uvedeni dva měšťané. Do součtů jsem zařadil oba majitele, každého s poloviční cenou domu.

⁶⁹ Z hosp. dějin 163, 165.

⁷⁰ Srv. *J. Macek*, Tábor v husitském revolučním hnutí I, Praha 1952, 347-348 (v Táboře činila průměrná cena domu v 30. a 40. letech 15. stol. pouze 5 kop.). Také v Brně ještě roku 1442 měla značná většina domů kupní cenu, která nepřesahovala 50 kop (srv. *J. Dřímál*, Sociální složení a majetek obyvatel Brna v letech 1365 až 1509, Brno v minulosti a dnes 6, 1964, 233). V mých výpočtech je skutečná situace ovšem poněkud zkreslena tím, že se zachovalo poměrně více zpráv o domech velkých a drahých než o domech v okrajových oblastech Starého Města. Toto zkreslení není však příliš velké. Chybí nám zprávy o cenách mnoha domů v centru města (zvláště v případech, že dům nezměnil majitele nebo přešel do jiných rukou dědictvím) a naopak máme řadu zpráv o domech v nejhudších čtvrtích.

⁷¹ *J. Čelakovský* měl pravdu, když mluvil o patriciátu národnosti české a německé (O vývoji střed. radního zřízení v městech pražských, Praha 1921, 54).

⁷² Srv. *F. Graus*, Chudina 86-88. K rozlišení chudých měšťanů (k nimž patřila většina podruhů) a chudiny viz můj článek K otázce struktury českých měst v době předhusitské, SPFFBU 1965, C 12, str. 78-81.

⁷³ Např. úřad vyšehradského purkrabí, který vykonával v 50. letech Johlin Jakubův (Reg VI č. 13). O feudalizaci viz mé Venkovské statky 45n.

⁷⁴ Jde o tyto skutečnosti: 1. Mezi německá či nerozhodná jména jsem zařadil i jméno osob, o nichž na základě jiných údajů můžeme soudit, že byly české národnosti (Kříž kramář, Johánek Ortlův, Petr Hilprandův, Johánek Frölich aj.). - 2. Srovnáme-li tabulku IV s Mendlovou tabulkou, která zachycuje podíl domů konfiskovaných obcí po r. 1419 (*B. Mendl*, Z hosp. dějin 163), zjistíme, že procento domů náležejících r. 1410 osobám s německými jmény je mnohem vyšší než procento domů konfiskovaných. I když počítáme s tím, že během 2. desetiletí 15. století pokračovalo počestování Starého Města, a že část Němců v Praze zůstala i v husitském období (na druhé straně opustili Prahu ovšem někteří Čechové), naznačuje tato okolnost, že mnozí nositelé německých jmen byli ve skutečnosti Češi nebo bilingvisté. - 3. I když kolem r. 1410 měla na správu města rozhodující vliv česká strana, složení městské kanceláře zůstalo asi bez větších změn a uplatňovali se v ní tedy písaři, kteří byli Němci. - 4. Dlouhá nadvláda německého prostředí ve městě zanechávala ve městě některé pozůstatky, k nimž snad patřila i německá příjmení řady osob, které již Němci nebyly.

Zusammenfassung

Die nationale Zusammensetzung Prags in der vorhussitischen Zeit

Eine statistische Analyse der Namen liefert wenigstens ein annäherndes Bild von der nationalen Zusammensetzung der mittelalterlichen Städte, auch wenn sie nicht zu völlig präzisen Ergebnissen führen kann. Bei der Untersuchung der nationalen Entwicklung Prags in der vorhussitischen Zeit, mit der sich die vorliegende Arbeit befasst, wird die Situation dadurch erschwert, dass wir keine Quelle haben, die eine geeignete Basis für eine derartige Analyse abgeben könnte. Daher können jene Arbeiten nicht vollauf zufriedenstellen, die sich bisher mit dieser Frage befassten, auch wenn sie zahlreiche beachtenswerte Erkenntnisse zeitigten (vor allem handelt es sich um die Arbeiten von V.V. Tomek, Z. Winter und E. Schwarz). Der Autor versuchte, eine geeignete Grundlage für die statistische Analyse dadurch zu schaffen, dass er Verzeichnisse der Hauseigentümer in der Prager Altstadt bei den Jahren 1360 und 1410 und in der Prager Neustadt beim Jahre 1400 zusammenstellte. Bei der Formulierung der Schlussfolgerungen muss man allerdings damit rechnen, dass diese Verzeichnisse lediglich einen Teil der Stadtbevölkerung erfassen.

Die Gesamtbearbeitung der zusammengetragenen Daten bestätigte die Erkenntnisse, zu denen bereits die ältere Literatur gelangte: während der zweiten Hälfte des 14. Jh. erhöhte sich in der Altstadt merklich der Anteil des tschechischen Elements, in der Neustadt bildeten im J. 1400 die deutschen Namen nur eine unbedeutende Minderheit. (Siehe Tafel I auf S.000; Staré Město = Altstadt, Nové Město = Neustadt, Č = tschechische Namen, D = deutsche Namen.) Zwecks tieferer Erkenntnis der nationalen Verhältnisse müssen wir ermitteln, wie beide Nationalitäten in der Stadt verteilt waren, d.h. wie das Verhältnis zwischen den tschechischen und deutschen Namen bei den Angehörigen der verschiedenen Beschäftigungen, bei den Bewohnern der verschiedenen Stadtviertel und bei den verschiedenartig vermögenden Bürgern war.

raní mezi českou oblastí a ostatními částmi Starého Měs-

ek, Základy I, str. 241-242 : Č 20, N 17, ? 16) a blíž sv.

y nejisté polohy, protože jen mizivý počet domů se poda-
domů, které Tomek lokalizoval do blízkosti kláštera sv.
dovském městě Č 17, N 15 a ? 14 (Základy I 244, 246-247).
ozů (Tomek, Základy II 46-93): XX Č 19, N 25, ? 18; XXII
N 6, ? 8; XXVI Č 23, N 8, ? 5; XXVII Č 5, N 15, ? 7.

Revoluční, Truhlářskou, Petrským nám., Klimentskou a
Č 19, N 12, ? 10; CXIX Č 4, N 3, ? 2 (Tomek, Základy II
Němců, svědčí opět vizitační protokol z r. 1379: osadníci
nepostaral o německého zpovědníka (A. Neumann, Pramen
íšek, který ji pokládal za potvrzení své teorie, že zde stá-
íšek, O privilegii knížete Soběslava pro pražské Němce a
lha 1953, 1953, 320 pozn. 21). Polemika B. Mendla není v
čtí obyvatelé na konci 14. stol. nebyli v Praze nic zvlášt-
Gallum“, CCH 38/1932 259 pozn. 1). Přesto není nutno
požůstatek staré německé osady - o tom dále.

verhálnisse 36n.; jména majitelů venkovských statků
16, 428-430, a v příloze mé práce Venskované statky praž-
Praha 1965; jména majitelů domů v Tomkových Základ-

y, kde jsou v příloze uvedeny majetky náležející pražským

řej přijali odpuštění od města (tj. vyrovnali se s městem
2b), což ovšem naznačuje, že i v předchozích letech měli
okládat za Němce. Z měšťanů vlastnicích kolem r. 1400
mezi německá, přijali odpuštění od města počátkem 15.
7a), Vít Provinův (r. 1403 - rkp. 997 fol. 25b) a Reinhard
fol. 33a). O tom, jak se příslušníci měšťanských rodin na
list Martina Rotleva z Koloděj z r. 1400 (AC VII 608).

ých dějin středověké Prahy, Sborník příspěvků k děj. hl. měs-
rent na Starém Městě, kde také bližší údaje o mém sezna-
studie vyjde v Pražském sborníku historickém 1970).

ějin (str. 163, 165) cenu rent do celkové ceny domu. - K dal-

ed r. 1418 možno vůbec vyplatit, je nesprávný. O vykou-
Základy starého místopisu Pražského I, Praha 1910, 94).

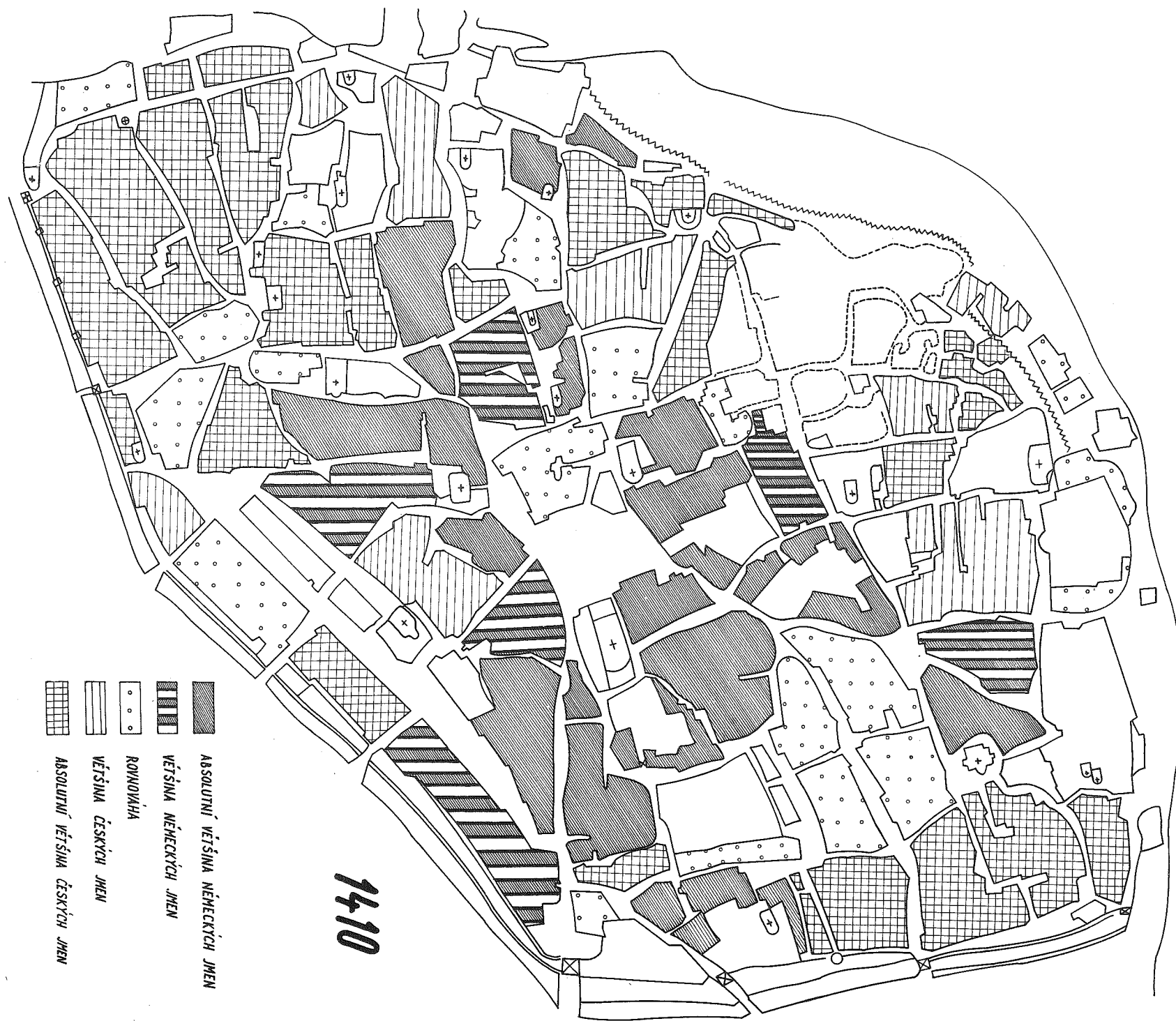
nebyla ovšem tato situace příznivá. Měšťanovi, který dům
nemuselo na domu příliš záležet. V případě, že neplatil
ě nic neztratil: vlastníci rent nemohli dlužné částky vy-
prakticky nic nestála. Proto se asi setkáváme na Starém
ením domů pro neplacení rent a proto asi dochází u ně-

endl shrnul v této příloze, mají dnes cenu skutečně jedi-
ela r. 1945.

ech. Při určování majitelů domů jsem se tedy opíral o
dalších údajů, pokud naznačovaly vlastníka domu k r.
en ty zprávy, které obsahovaly údaje o rentách či prode-
Tomkových Základů. Z údajů o ceně domu jsem přebíral
tomu, že rozdíly cen většinou nebyly natolik velké, aby
i, neomezoval jsem svou pozornost v tomto případě pouze
ké údaje z let 1400-1404 a 1415-1419.

omy (Z hosp. dějin 163, 165); Mendl do tohoto součtu asi
a; podle mých výpočtů je takových domů v tomto se-

í nám např. údaje o velkém domě Mikuláše ze Zárava
ětšinou jde o přesun (při nehorším) do sousední kategorie.
dvěma opačnými případy: jako vlastníci domu jsou uvede-
ajitele, každého s poloviční cenou domu.

ABSOLUTNÍ VĚTŠINA NĚMECKÝCH JMEN
VĚTŠINA NĚMECKÝCH JMEN
ROVNOMĚRNÁ
VĚTŠINA ČESKÝCH JMEN
ABSOLUTNÍ VĚTŠINA ČESKÝCH JMEN

1410